

**Universitat de les
Illes Balears**

El concepte de poesia en l'obra de Miquel Martí i Pol

NOM AUTOR: Francisca Castell Orell

DNI AUTOR: 43206521 D

NOM TUTOR: Pere Rosselló Bover

Memòria del Treball de Final de Grau

Estudis de Grau de Llengua i Literatura Catalanes

Paraules clau: Miquel Martí i Pol, poesia, obra completa, poètica

de la

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs acadèmic: 2013-2014

En cas de no autoritzar l'accés públic al TFG, marcau la següent casella:

Índex

1.	Introducció.....	3
1.1	Abast del treball.....	3
1.2	Marc teòric	3
2.	<i>¿Què és poesia?</i>	13
2.1	«De mi i de la meva poesia»	13
2.2	«La poesia, encara»	17
2.3	«Algunes consideracions sobre experiència i poesia»	18
3.	El concepte de poesia en l'obra poètica.....	22
3.1	«Nosaltres, ben mirat, no som més que paraules».....	24
3.1.1	«Que perdurin en l'aire»	25
3.1.2	La capacitat evocadora de la paraula	27
3.2	Espai de reflexió	29
3.3	«L'essencial es diu amb senzillesa»	30
3.3.1	«En cada mot m'hi jugo l'existència».....	32
3.3.2	«Trasllado tot l'amor a les paraules»	33
3.4	Cap a una definició del poema	34
3.5	El procés físic de creació del poema.....	35
3.5.1	«He vist créixer, lentíssim, el poema»	37
3.6	El lector.....	39
4.	Conclusions	42
5.	Bibliografia citada.....	44
6.	Apèndix	46
6.1	Índex de poemes	46
6.2	Selecció de poemes.....	51

1. Introducció

1.1 Abast del treball

Al llarg de la seva carrera literària, Miquel Martí i Pol, tant en l'obra poètica com en textos d'altra procedència, va reflexionar des de la seva pròpia experiència creativa sobre el fet poètic amb la intenció d'establir les bases d'allò que entenia per poesia. El propòsit d'aquest treball és estudiar aquests textos per tal d'aproximar-nos al concepte de poesia que basteix l'obra del poeta de Roda. Amb aquest objectiu, el bessó del nostre estudi es dividirà en dues parts. En primer lloc, pararem esment a les conferències arreplegades en el títol *¿Què és poesia?* (2000) tot tractant d'extreure'n les idees principals en referent a la construcció d'una poètica. I, en segon lloc, analitzarem com aquestes idees es concreten en la seva obra poètica. Així mateix, hem d'esmentar també que aquest projecte va acompanyat d'una antologia dels poemes que hem seleccionat per al nostre comentari, els quals tracten el tema de la poesia i que ens hem decidit a incloure en el treball per facilitar-ne la lectura al tribunal.

1.2 Marc teòric

La teoria literària del segle XX ha defensat la importància de la dissociació entre el *jo* que es presenta en els poemes i la persona real que els ha concebut. Pels Nous Crítics, el poema és entès com un ésser autònom i independent que, per tant, pot explicar-se pels seus trets intrínsecs i no en relació als fets externs que l'han pogut generar.

Certament, «la figura a què al·ludeixen tots els “jo” que hi hagi al text, no és pas el poeta en tant que individu empíric, inscrit al registre civil, sinó la persona poètica — persona vol dir màscara, etimològicament— que la veu del poema anima a construir» (BALLART 1998: 161-162). Ara bé, el problema se'ns presenta quan la relació entre la biografia de l'autor i allò que ens explica el *jo* del text és tan estreta que se'ns fa difícil separar l'individu real de la seva màscara poètica, «aquells casos en què l'atribució al poeta real de la veu *en off* que emet el poema no esdevé de cap manera problemàtica» (BALLART 1998: 169).

És difícil no identificar el *jo* de la majoria dels poemes de Miquel Martí i Pol amb la veu real del poeta quan, a banda de les referències que trobam en els mateixos poemes, ell mateix, en diverses ocasions, ha parlat de les experiències concretes que els

han esperonat i, més d'una vegada, ha expressat que un dels components essencials de la seva poesia és la vida viscuda. Així per exemple, en una entrevista que li va fer Xavier Garcia l'any 1972 per a la revista *Orifloma*, Martí i Pol afirma el següent: «El poeta ho és a partir d'una experiència personal, la qual cosa no vol pas dir que, en manifestar-se, l'experiència, no adquireixi un valor col·lectiu. Més encara: malament rai si no l'adquireix» (1972: 41-43).

Com ens hem de plantejar, doncs, en poemaris d'arrel autobiogràfica la relació entre autor i jo poètic? Pere Ballart a *El contorn del poema* considera que és convenient igualment fer la dissociació entre un i l'altre, i nosaltres hi estam totalment d'acord. El poeta parteix de la seva pròpia experiència per a elaborar el poema i, de fet, pot abocar-la-hi però, tanmateix, el resultat mai no serà equivalent a l'experiència real de l'autor. Passada pel sedàs de la poesia, l'experiència es ficcionalitza.

Com explica Joan Ferraté a «La operación de leer: principios y ejemplos de interpretación», el poema esdevé una traducció del pensament en imatges i símbols concrets. Per això, el poema no es refereix a la realitat de la vida sinó a la seva pròpia realitat, la realitat de l'experiència poètica (FERRATÉ 1982: 184) i, per tant, justament perquè «la diferència entre art i esdeveniment és absoluta», «l'efecte de l'obra d'art sobre la persona que en frueix és un tipus d'experiència diferent de qualsevol altra experiència no relacionada amb l'art» (ELIOT 1996: 46).

De la mateixa manera que l'experiència es literaturitza, el jo també ho fa i és així com esdevé el resultat d'una construcció. En narratologia aquesta problemàtica s'ha solucionat amb la diferenciació entre *autor real* i *autor implícit* —imatge de l'autor que traspua el text. En poesia, en canvi, tot i l'existència dels termes *jo real* i *jo poètic* o *líric*, és comuna la tendència a referir-se senzillament al *poeta*. La terminologia, però, no ens ha de fer perdre enmig del procés. En aquest sentit, ens és realment útil i aclaridora l'analogia que emprà Ballart per a resoldre aquesta relació:

De la mateixa manera que el ventríloc, el poeta estafà la seva veu atribuint-la a un personatge interposat, que els lectors ens avenim a prendre com a emissor, tot i saber que la seva veu és fruit d'una impostació convencional, un característic fingiment del mode líric. També com en l'exhibició d'un d'aquells artistes vocals, el poeta pot guanyar-se, amb aquest artifici, una distància molt valuosa per abordar més objectivament el seu tema, i, alhora, una notable llibertat, perquè el «ninot» que aparenta accionar tindrà llicència per dir coses que no sempre serien acceptades en boca de l'autor. (1998: 167)

El poeta, doncs, es construeix una veu per a parlar-nos i és així com, per exemple, Martí i Pol pot iniciar els seus *Vint-i-set poemes en tres temps* dient-nos «Mireu-me bé: sóc l'altre» (MARTÍ I POL 2010: 235). Una vegada acceptat que aquest *jo* és un altre, una creació literària, comprendrem que, malgrat que potser és una experiència real el que ha atiat el poema, allò important i que ha d'esdevenir el centre de la nostra atenció és el que en resta, el poema en si. Perquè, de fet, l'experiència, en literaturitzar-se, també s'ha transformat. Així, la biografia de l'autor ens ha de ser, en tot cas, un ajut però mai la justificació darrera perquè una vegada al paper, els poemes defugen de les mans de l'autor per a arribar al lector que ha de fornir-los de sentit de bell nou. Comptat i debatut, amb cada lectura i a partir de la nostra pròpia experiència, els lectors actualitzam els valors intrínsecs del poema i és així com, d'altra banda, som capaços de confondre'ns amb el poeta com ell es confon amb nosaltres.¹

Hem volgut fer aquests aclariments teòrics inicials perquè, en certa manera, es troben a la base de la concepció poètica de Miquel Martí i Pol. D'ell, se n'ha dit que és el poeta més llegit i estimat de la literatura contemporània catalana i la seva poesia ha estat tot sovint etiquetada de «popular». Ben probablement això és perquè els seus són uns versos sincers que, segons Ricard Torrents al pròleg de l'antologia *Amb els ulls oberts*, exerceixen la funció primera de comunicar: «són poemes que amb senzillesa expressen la complexitat i amb versos entenedors atenyen el misteri de l'art» (2008: XXV).

A través de l'experiència personal, el poeta és capaç d'expressar uns sentiments i unes pors que comparteix amb la resta de la humanitat; des de la individualitat és capaç d'arribar a la universalitat i és així com el lector se sent entès en els seus versos. És d'aquesta manera, per tant, com uns versos d'ascendència autobiogràfica poden resultar-nos propers als lectors i aquí és on possiblement rau la grandesa de l'obra de Martí i Pol. Perquè «quan gratem el fons del jo ensopeguem amb el nosaltres (les passions, per exemple, les deté un individu, però no li pertanyen, són de tots), de la mateixa manera que en acarar el problema de la mort, la mort personal esdevé la mort de tothom. En conseqüència, descendint al fons de si mateix, Martí i Pol, transcendeix i objectiva la

---

¹ Parafrasejam Martí i Pol a «Quasi autoretrat», dins *Les clares paraules*: «Confon-te amb mi com jo em confonc amb tu» (2010: 348).

seva experiència en convertir-la en una experiència col·lectiva, genèrica i solidària, del dolor i de la mort» (SULLÀ 1997: 122).²

En Miquel Martí i Pol vida i poesia esdevenen un tot indestriable i la veu del poeta se situa al centre del poema. Això s'explica perquè per a ell escriure poesia és una necessitat. En la nota que redacta per a la primera edició de *L'arrel i l'escorça*, el poeta en diu, fins i tot, el següent: «la necessitat d'escriure —i m'atreveixo a dir que sobretot d'escriure poesia— és anterior a qualsevol altre projecte. En el meu cas, almenys, el mecanisme funciona d'aquesta manera» (1979: 16). I d'aquesta necessitat Martí i Pol en fa proclama de vida.³

Per tots aquests motius, si resseguim la trajectòria poètica de Miquel Martí i Pol és fàcil i temptador veure-hi també el seu camí vital. De fet, veurem que les diverses periodificacions que s'han fet de la seva obra també han tengut en compte, malgrat que sempre han destacat la universalitat de la seva poesia, alguns dels punts d'inflexió de la seva vida. Tanmateix, en aquests casos, la biografia no és tractada com la justificació de l'obra sinó que ambdues semblen caminar plegades⁴ i donen lloc a la creació d'un espai

---

² Maria Aurèlia Capmany al pròleg de *L'hoste insòlit* ens parla també en uns termes semblants: «Quan penetrem, però, en la cripta de la poesia i sentim l'aire immòbil, sabem que hem traspassat el llenguatge dels significats, el quotidià, el de l'inventari, el de la reducció del temps a espai, i hem penetrat en el llenguatge dels significants, en el qual els mots tenen carnet d'identitat i de conduir i tot, de la manera que els mots s'acoblen, es lliguen, fan gravitar la pròpia identitat de tal manera que el poema, aquesta realitat que ens ofereix el poeta, només tangencialment i remota té a veure amb aquells detalls tan tranquil·litzadors que sabem del poeta» (CAPMANY 1979: 7-8).

³ Trobam adient aquí recordar els mots de Joan Triadú al pròleg al quart volum de l'*Obra Poètica, Les clares paraules*, en què parla d'aquesta necessitat de poesia: «“La poesia —escriví Riba— no pot omplir una vida, però necessita tota la vida”. Qui sap si el poeta més pur i més savi, com ha estat dit, de la nostra lírica moderna, no hauria retocat aquesta màxima dels seus carnets, si hagués pogut admirar-se com nosaltres, lectors de Martí i Pol, de l'assoliment que comporta aquest llibre, per a la vida i per a la poesia. Perquè de bon grat ens faria dir que sí, que la poesia pot omplir un vida i que la vida de tots els homes necessita la poesia» (1980: 20).

⁴ Àlex Broch ho expressa en el següent fragment: «No ha de sorprendre ningú, doncs, la identificació que, en el seu cas, es dona entre poesia i vida ni que les tensions que determinen la seva evolució com a persona trobin una manifestació literària clara i explícita en aquesta extensa autobiografia poètica que és la seva obra» (BROCH i PLANAS 2006: 69). Veiem, doncs, que Broch qualifica l'obra de Martí i Pol d'«autobiografia poètica», cosa que ja havia fet en treballs anteriors. Ja s'hi havia referit l'any 1999 a l'article «Vida i memòria poètica» en dir que «l'obra poètica de Miquel Martí i Pol és la transposició d'una experiència humana. De la seva vida n'ha fet memòria poètica» (1999: 42). I també al pròleg de *Després de tot*: «Recordem que l'obra de Miquel Martí i Pol és una autobiografia poemàtica i un diàleg que reflecteix la tensió entre vida i obra» (2002: 11).

de comunicació i empatia entre poeta i lector. I és que, com apunta Capmany al pròleg de *L'hoste insòlit*, «cada tombant de la poesia de Miquel Martí i Pol anuncia un tombant d'aquest universal quefer que és la poesia. Tot allò que ell viu a través de la seva pell, en la remor del camp i de la fàbrica, es converteix, per rara gràcia del seu vers, en la nostra experiència» (1979: 10).

Tot plegat, ha portat als crítics a intentar determinar els cicles de l'obra poètica martiniana, sempre amb el ben entès que cada etapa representa un estadi més de la seva evolució. Tanmateix, hem de remarcar que aquests intents d'establir una periodificació responen a la necessitat de la crítica d'apropar-se d'una manera més organitzada a l'estudi «d'una de les obres més extenses de la poesia catalana contemporània» (BROCH 1999: 44). Així doncs, la justificació d'aquests intents no respon més que raons metodològiques.

Miquel Desclot i Jaume Medina en el seu pròleg al segon volum de l'obra completa, *El llarg viatge*, editada per Llibres del Mall l'any 1976 són els primers a establir tres grans cicles en l'obra que Martí i Pol havia escrit fins al moment. El primer, que aniria de 1948 a 1956 —de *Porto la tarda recolzada al braç* a *El fugitiu*—, vendria marcat per una crisi religiosa; el segon, de 1956 a 1970, suposaria la incorporació de la temàtica social —de *El poble* a *La fàbrica*—; i el tercer, de 1970 fins al moment —*Vint-i-set poemes en tres temps* a *Quadern de vacances*—, d'un to marcadament intimista que coincideix amb els inicis de la malaltia.⁵

Pere Farrés, un dels crítics que més ha estudiat l'obra de Martí i Pol, des de 1976 ha assajat de classificar la producció del poeta de Roda. Així, la primera mostra que trobam és l'article publicat aquest mateix any a *Els marges*, «El llarg viatge poètic de Miquel Martí i Pol», en el qual accepta la periodificació establerta per Desclot i Medina. Uns anys més tard, el 1983, a l'«Estudi introductor» del volum *Antologia poètica* amplia el que ja havia apuntat en l'article anterior, posa títol a cadascuna de les etapes a

---

⁵ Francesc Vallverdú considera, però, que, malgrat que s'ha de reconèixer que *Vint-i-set poemes en tres temps* representa un salt qualitatiu en l'obra martiniana i el mateix poeta ho ha insinuat, la tercera etapa s'inicia amb la segona versió de *La fàbrica* (1970-1971). N'exposa les raons següents: «en primer lloc perquè són dos llibres coetanis; en segon lloc, perquè abans d'aquests llibres hi ha hagut un bienni de silenci i em sembla decisiu per a un condicionament simultani; en tercer lloc, perquè malgrat la unitat temàtica de *La fàbrica*, de contingut "social" enfront de l'intimisme de *Vint-i-set poemes*, no hi ha fet cap diferència entre la tercera part d'aquest llibre (és a dir, les vuit o nou últimes composicions) i el conjunt de l'altre» (1976: 35-36).

partir de versos del mateix poeta —«L'alta veu del silenci», per al primer; «Si nosaltres callem, qui parlarà?», per al segon, i «Sobrevisc», per al tercer— i assenyala l'inici d'una quarta etapa a partir de 1975:

A partir de 1975 hi ha indicis claríssims en l'obra de Martí i Pol que ens permeten d'observar una gran obertura i, d'una manera específica, en tres sentits almenys: 1) la certesa que el futur és per viure i que el poeta hi té un paper; b) la presència de nou de la poesia amorosa i específicament del desig eròtic; i c) l'aportació del poeta a la reflexió, de caire nacional, que avui cal fer per tal de tirar endavant el país, lluny de cansaments i desencisos. (FARRÉS 1983: 18)

En aquesta quarta etapa («Que tot està per fer i tot és possible») s'hi inclouen, doncs, *Crònica de demà*, *Estimada Marta*, *L'hoste insòlit*, *Les clares paraules*, *L'àmbit de tots els àmbits*, *Primer llibre de Bloomsbury* i *Cinc poemes d'iniciació*. Unes obres en les quals es fa palès un nou vitalisme derivat de l'acceptació de la malaltia.

Per la data de publicació d'aquests treballs comprendrem que són incomplets en la mesura que el poeta continua publicant fins a l'any 2002. Així doncs, hem de tenir en compte la periodificació que Farrés estableix l'any 2005 a *Nova antologia poètica*. En aquesta, repren el fil que ja havia iniciat en els estudis anteriors i estableix les dues darreres etapes de l'obra. La cinquena, marcada per la malaltia i la mort de la primera esposa, Dolors Freixas, la titula «Tot és or a la gerra dels silencis». Els llibres compresos en aquest cicle són els escrits entre 1983 i 1985: *Andorra (postals i altres poemes)*, *Llibre d'absències*, *Per preservar la veu* i *Els bells camins*. Finalment, la sisena, «Ara és el temps llangorós del desordre», s'inicia a partir de 1986, amb llibres com *Temps d'interluni*, *Suite de Parlavà* seguit de *Algú que espera* i *Un hivern plàcid*, que estan amarats del record del passat i la reflexió al voltant de l'arribada de la vellesa.

Ricard Torrents, al pròleg de la seva antologia, *Amb els ulls oberts* (2002), esmenta aquesta periodificació establerta, per la qual cosa podem suposar que hi està d'acord. Àlex Broch, en canvi, se'n desmarca en certa manera i estudia l'obra de Miquel Martí i Pol a partir de l'ús del concepte de temporalitat en una oscil·lació entre el jo i el nosaltres interrelacionada amb uns moviments de tancament i d'obertura que representa amb l'analogia de sistole i diàstole. Així doncs, interpreta que la producció martiniana

es mou al voltant de dos eixos, jo-tancament (sístole) i nosaltres-obertura (diàstole),⁶ que equivalen «a una mirada interior i a una mirada exterior, les dues mirades que s'entrellacen per construir l'obra poètica de Miquel Martí i Pol» (BROCH i PLANAS 2006: 74-75). Amb aquesta concepció, Broch estableix cinc cicles, els tres primers dels quals coincideixen amb els establerts per Desclot i Medina (1976) i Farrés (1976, 1983, 2005), esperonats cadascun d'ells per una crisi (en el cas dels períodes de tancament) o un compromís vital (en el cas dels períodes d'obertura).

La primera etapa abraça el període comprès des de *Porto la tarda recolzada al braç* (1948-1954) fins a *El fugitiu* (1952-1957) i s'emmarca en el que Broch anomena «jo-tancament» (sístole) perquè està instigat per una crisi metafísica. La segona etapa, des de *El poble* (1956-1958) fins a *La fàbrica* (1970-1971), es caracteritza per un moviment d'obertura (diàstole) rere el qual s'amaga un compromís nacional. La tercera etapa, des de *Vint-i-set poemes en tres temps* (1970-1975) fins a *Quadern de vacances* (1975), torna a ser un període de «jo-tancament» (sístole) i la crisi que l'origina és la causada pel diagnòstic de l'esclerosi múltiple. La quarta etapa, des de *Crònica de demà* (1976) fins a *Els bells camins* (1984-1985),⁷ arran d'un compromís nacional i una afirmació vital, se situa en l'eix «nosaltres-obertura» (diàstole). Finalment, la cinquena etapa és el fruit de la reflexió de la vellesa com a balanç de vida i, per tant, retorna al «jo-tancament» (sístole). Hi pertanyen *Temps d'interluni* (1986-1988), *Suite de Parlavà* seguit de *Algú que espera* (1990), *Un hivern plàcid* (1991-1993), *Haikús en temps de guerra* (1990-2000), *Abecedari: una joia solidària* (2001) i *Després de tot* (1990-2002).

Aquestes petites diferències entre els crítics, que com apunta Broch (2006: 74) no desfiguren la interpretació global de l'obra martiniana, són un indicatiu de l'artifici que comporta establir els períodes de l'obra d'un autor. El més important, però, és que ens permeten veure, d'una banda, com la poesia de Martí i Pol es basteix principalment al voltant de dos centres —la reflexió sobre la pròpia existència i la reflexió social— i, de l'altra, com experimenta progressivament un procés d'interiorització. Així doncs, per més que hi assenyallem etapes, aquesta divisió no implica mai una ruptura amb l'obra

---

⁶ En parla a l'article publicat a la revista *Serra d'Or* en motiu del setantè aniversari del poeta, «Miquel Martí i Pol. Vida i memòria poètica», al pròleg a l'*Antologia poètica* (1999) i al volum que va preparar juntament amb Xevi Planas, *Miquel Martí i Pol, vida i poesia* (2006).

⁷ Observam, doncs, que Broch aglutina en un sol cicle les etapes quarta i cinquena que estableix Farrés.

anterior (FARRÉS 1983, 2005), sinó que sempre es mantenen unes constants. D'aquesta manera, per exemple, com indica Farrés (2005), hi ha poemes de *El fugitiu* que coincideixen cronològicament amb poemes de *El poble* però que responen a temàtiques diferents, i el mateix succeeix amb *Vint-i-set poemes en tres temps* i *La fàbrica*. Això només indica que «en l'evolució del poeta, com en la de qualsevol persona, els canvis no es produeixen, per norma general, de manera traumàtica, sinó amb temps, i, per tant, coexisteixen preocupacions diverses i interessos també diversos que, en el cas del poeta, es tradueixen en poemes temàticament diferents» (FARRÉS 2005: 15-16). Tanmateix, també hem de dir que aquesta coexistència d'interessos diversos es produeix en el si d'un mateix llibre. Així, a tall d'exemple, podem veure que en un llibre de la darrera etapa —recordem de to intimista, de tancament— com és *Llibre de les solituds* hi trobam poemes «socials» com «Parada de fira», «Calendari» o «Representació».

De manera semblant, trobam imatges i idees que es repeteixen al llarg tota l'obra poètica i d'altres que apareixen als seus inicis i són represes més endavant. Farrés, per exemple, ofereix com a mostra d'aquests indicis d'unitat i evolució la imatge que és definitiva de la tercera etapa, de malaltia, que és la de tenir «vidres a la sang» i que trobam ja al poema «Oposes un mur de vent» de *Si esbrineu d'un sol gest* (1954-1957). Trobar altres exemples no és una tasca difícil; vegem, per exemple, el cas de la imatge de la sal a la nafra. A *El fugitiu* (1952-1957), recull del final de la primera etapa, Martí i Pol recorre a aquesta imatge dues vegades. La primera, al poema «El fugitiu»:

Estic cansat de tan brogit;
ja ni la pell no m'eixopluga
i un vent de sal em nafra tot.
(MARTÍ I POL 2010: 9)

La segona, a «Estic talment cansat que no voldria...» en què el poeta encara es demana:

¿quin vent de sal m'has posat a les mans
que em nafro tot a cada gest i, encara,
no tinc altre deler que la teva presència?
(MARTÍ I POL 2010: 95)

Anys més tard, al poema «Metamorfosi-II» del llibre que clou la tercera etapa, *Quadern de vacances* (1975), el poeta confirma aquesta feble frontera entre el dolor i el benestar amb la mateixa metàfora:

L'home que sóc du una barba de segles,
tan molla de crepuscles i mareas
que cap ocell no hi fa niu. Amb unglots
m'obre la carn perquè hi penetri el vent
i em cura les ferides amb sal viva.
(MARTÍ I POL 2010: 326-327)

Però és que aquesta imatge del «vent de sal» ja apareixia al recull *Si esbrineu d'un sol gest*, que inclou poemes escrits entre 1954 i 1957, concretament al poema «Quan tenia quinze anys»: «tinc la rel dels cabells amarada de sorra / i el vent, un vent de sal, em bufeteja el rostre» (MARTÍ I POL 2010: 81).

Així doncs, si bé és cert que aquestes etapes resulten operatives a l'hora resseguir l'evolució del poeta, allò vertaderament important és que hi ha una coherència i una unitat —ho han assenyalat tots els crítics— en l'obra poètica de Martí i Pol. Una coherència que ve donada segons Farrés (2005: 13) per «l'íntim lligam que s'hi estableix entre vida i poesia». Ja ho assenyalàvem al principi i al llarg d'aquest treball veurem que no només hi coincideixen els crítics sinó que es demostra tant en la seva poesia com en les declaracions teòriques de Martí i Pol: la seva poesia neix de la reflexió sobre la pròpia existència, «sobre les condicions personals i col·lectives amb què aquesta existència s'ha trobat» (FARRÉS 2005: 14), d'un procés de reflexió interior, d'autorecerca i autoconeixement, del diàleg constant amb un mateix (BROCH i PLANAS 2006: 69). Per tant, és del tot explicable, com bé va assenyalar Farrés a l'article «Una aproximació a la poètica de Miquel Martí i Pol —a propòsit de *Capfoguer*», que en aquest interstici entre vida i poesia hi neixi la formulació d'una concepció poètica particular:

La poesia és justament l'eix de la seva vida, allò que omple les seves hores i justifica la seva existència. Essent així, és d'una coherència tal l'ús de la poesia com a canal d'exteriorització de la pròpia poètica. (FARRÉS 1979: 35-36)

Aquesta darrera afirmació de Farrés ens dóna la clau que lliga els conceptes explicats fins ara amb l'objectiu del nostre treball. En el marc d'aquest projecte ens interessarà estudiar, justament, la concepció poètica de Miquel Martí i Pol i la seva evolució al llarg de la seva obra.⁸ La coherència i unitat de l'obra poètica de Martí i Pol que apuntàvem tot just fa un moment és el que ens ha fet decidir que no ens cenyirem a la divisió en períodes perquè, de fet, la seva reflexió sobre aquesta actitud de vida que

---

⁸ L'edició que manejarem és el volum de *Poesia completa* publicada l'any 2008 a Edicions 62.

esdevé la poesia ha estat constant des dels inicis de la seva carrera. En aquest sentit, Farrés, en el mateix article que citàvem abans, assenyala que ja en els primers llibres hi trobam els indicis per a establir la poètica que estableix la seva obra. Per tant, «la consciència de l'autor de fixar-se o acceptar uns determinats cànons, no pas només tècnics i formals, que regeixen d'una manera coherent la seva producció i a la voluntat de racionalitzar-los» (FARRÉS 1979: 35) és reflectida al llarg de tota la seva producció.

La nostra intenció, doncs, serà apropar-nos a aquesta teoria poètica des de dues vessants: des dels textos teòrics i des de l'obra poètica. Així, primer de tot, volem sintetitzar les idees principals que s'exposen al referent en les conferències que es recullen al volum *¿Què és poesia?*.⁹ Uns textos que no neixen de la voluntat de teoritzar sobre el gènere sinó, més aviat, de la necessitat de fer explícita la seva relació amb la poesia:

[S]i ha plasmat el seu pensament en una certa teoria poètica haurà estat fruit de l'experiència i possiblement de la necessitat de fer explícit, de fer-se explícit a ell mateix en primer lloc, el mecanisme d'aquella activitat indissoluble de la mateixa vida. Era un pas important i necessari per a la plena maduresa, que havia de donar si pretenia viure realment i amb una tal intensitat la identificació de vida i poesia. (FARRÉS 1989: 77)

Una vegada ressenyades aquestes dissertacions passarem a l'estudi de la seva *Poesia completa*, des de la qual comprovarem que el poeta ha emprès sovint reflexions metapoètiques. Com avançàvem, el fil conductor de la nostra anàlisi no seran les cinc o sis etapes que han establert els crítics. La nostra intenció, en canvi, serà assenyalar les línies principals entorn a les quals pensam que se sustenta aquesta idea i, a partir d'aquí, veure com es concreten en els poemes. D'aquesta manera, en un mateix subapartat podrem tenir-hi en compte tant un poema de l'inici de la seva trajectòria com un de la darrera etapa. Tanmateix, pensam que amb aquest patró podrem observar-hi igualment una evolució i un creixement en la complexitat del concepte de poesia de l'autor.

---

⁹ Altres textos en prosa també contenen informacions valuoses sobre la concepció poètica de Miquel Martí i Pol. Ens referim, especialment, a l'epistolari Vinyoli/Martí i Pol *Barcelona-Roda de Ter: Correspondència* —editat per Empúries l'any 1987—, els dos llibres de memòries que va escriure el 1988 i el 1989 —replegats al volum *Joc d'escacs* (1994)— i algunes entrevistes. Per no defugir de l'abast del nostre treball aquests textos no els hem tengut en compte malgrat que som conscients que haurien pogut servir-nos per complementar el nostre discurs.

2. *¿Què és poesia?*

L'any 2000 l'Editorial Empúries va decidir reunir en un volum quatre conferències que Miquel Martí i Pol havia impartit en ocasions diverses. En aquestes el poeta de Roda reflexiona sobre el fet poètic a partir de la seva pròpia experiència i pràctica de la poesia.

Es tracta d'uns textos que ens són molt útils per a apropar-nos a la concepció de poesia de Martí i Pol però també per a conèixer la particular relació del poeta amb el gènere. D'una banda perquè n'estableix els paràmetres que considera essencials i apunta cap a una definició de la poesia i, de l'altra, perquè ens explica les vicissituds de la seva experiència com a poeta. És en aquest sentit com, per exemple, ens dona a conèixer els seus referents poètics i com, a més, podem assistir de la seva mà al procés de creació d'algunes de les seves obres més importants —concretament *Cinc esgrafiats a la mateixa paret*, *Estimada Marta*, *Llibre d'absències* i *Llibre de les solituds*.

Després d'una lectura global, tenint en compte també el pròleg de Farrés a l'edició, podem avançar com a components cabdals d'aquesta concepció i relació —i els anirem desenvolupant a mesura que ressenyem les conferències— la tenacitat, el compromís amb un mateix, la consciència de classe, la reflexió, la senzillesa, el component essencial de l'experiència i la valoració dels lectors com a part també important d'aquest procés.

2.1 «De mi i de la meua poesia»

El 14 d'abril de 1999 Miquel Martí i Pol pronuncià un discurs a la Universitat Autònoma de Barcelona en ser-li concedit el títol de doctor *honoris causa*. El poeta rodenc, com no podia ser d'altra manera, va orientar la seva dissertació sobre aquest gènere literari que, en aquells moments, ja feia una cinquantena d'anys que l'acompanyava. Així doncs, en aquest text, Martí i Pol, a partir de la seva experiència, i prenent com a referència una sèrie de moments cabdals en la seva evolució poètica, ens parla de la seva particular relació amb la poesia.

Martí i Pol enceta la seva intervenció tot assenyalant dues qualitats essencials del poeta: la immanència i la tenacitat. O dit amb unes altres paraules, el talent natural i

la ferma dedicació. «Jo mai no he decidit fer-me poeta. En tot cas, en sóc per no sé quin estrany privilegi qui sap si immerescut. Amb això vull dir [...] que en la meva dedicació a la poesia hi conviuen, no sé si a parts iguals, la immanència i la tenacitat» (MARTÍ I POL 2000: 17). Així doncs, per ell, hi ha unes determinades persones amb una predisposició per a la pràctica de la poesia «i d'elles depèn convertir aquesta predisposició en una actitud singular que les caracteritzi» (MARTÍ I POL 2000: 17).

D'aquesta manera, li és impossible establir els seus orígens poètics, el moment concret en què va ser tocat pel do de la poesia, per simplement respondre a la pregunta que li formularen en una ocasió els nens d'una escola, «Quan va decidir fer-se poeta?». Tanmateix, sí que ens pot fer cinc cèntims de les seves primeres passes en el gènere i, de fet, no troba debades explicar aquests anys perquè, a parer seu —i hi estan d'acord els estudiosos de la seva obra—, són decisius en la seva formació com a poeta.

Els seus primers versos —en castellà— els escriu als tretze o catorze anys (1942-1943), quan tot just començava a treballar al despatx de l'empresa Tecla Sala i fills, popularment coneguda com «La blava». El canvi de llengua es produeix sota l'influx de les reunions de l'anomenada «Penya Verdaguer», cercle que es crea entorn al poeta jocfloralesc Josep Clarà, a les quals assisteix amb l'amic Emili Teixidor i altres joves lletraferits del Centre Catòlic. És el també rodenc Josep Clarà qui li deixa els primers llibres en català i el posa en contacte amb alguns personatges com Miquel Arimany. Va ser en aquestes circumstàncies que el jove Martí i Pol decideix definitivament escriure en català: «van fer-me descobrir ja irrenunciablement la meva pròpia llengua com a instrument de cultura» (MARTÍ I POL 2000: 19).

L'altre fet que resulta determinant perquè acabi d'arrelar dins ell la dedicació a la literatura és el temps que es veu obligat a passar enllitat en contreure als deu anys una greu tuberculosi pulmonar. Reclòs a casa durant pràcticament un any Martí i Pol aprofita el temps per llegir i escriure intensament i inicia el contacte epistolar amb el poeta santanyiner Blai Bonet.

L'any 1953, a l'edat de vint-i-quatre anys, quan encara estava essent tractat de la tuberculosi pulmonar, rep el premi Óssa Menor de poesia per *Paraules al vent*, que es va publicar a mitjan de l'any següent. Durant aquells anys, com vol destacar en la conferència, estableix contactes amb Jordi Sarsanedas, Josep Maria Castellet, el grup de Vic i Antoni Pous, entre d'altres.

Els seixanta són uns anys d'activitat frenètica, fa traduccions, es relaciona amb el moviment de la Nova Cançó, dirigeix sessions de cinefòrum, pronuncia conferències, ensenya català, col·labora en revistes, i «sempre amb el rerefons implícit de la lluita contra la dictadura» (MARTÍ I POL 2000: 26). La seva activitat, però, no es limita al vessant social sinó que, portes endins, també implica la pràctica incessant de la poesia. Els crítics han assenyalat en aquest moment l'inici d'una nova etapa en la producció martiniana que apunta cap a un realisme social i, de fet, ell mateix reconeix un canvi en la seva poesia cap a mitjan de la dècada dels 50. Ara bé, allò vertaderament important és que aquest canvi no respon a la voluntat d'inserir-se en un determinat corrent estètic — el «realisme social» encunyat per Molas i Castellet— sinó de fer de tornaveu dels seus interessos més íntims d'aquell moment: «escrivia, com sempre, sobre el que sentia i el que vivia, sense dogmatismes ni prepotència, assajant de convertir en expressió poètica l'experiència íntima del dia a dia, amb la màxima dignitat, amb la màxima senzillesa» (MARTÍ I POL 2000: 26).

A principis dels anys setanta li és diagnosticada l'esclerosi múltiple que l'haurà d'acompanyar tota la vida però, després dels moments inicials, acull amb sorpresa el seu entusiasme per continuar amb l'activitat poètica. Com diu Martí i Pol, potser alguns explicarien la pràctica de la poesia en aquests anys per una funció terapèutica però això no és més, al seu parer, que una idea romàntica. «Jo ja fa molts anys que he renunciat a esbrinar la motivació profunda que empeny a escriure» (MARTÍ I POL 2000: 30), explica, i aquí rau una altra de les idees importantíssimes en relació a la seva concepció de la poesia: l'autonomia de la poesia i una certa anarquia en el seu procés de creació. No debades cita, en aquest sentit, José de Hierro «la poesia s'escriu quan ella vol, no quan tu vols» (MARTÍ I POL 2000: 30).

Malgrat que en aquesta conferència Martí i Pol ens parli, sobretot, de la seva trajectòria poètica, és important veure que ja hi trobam un parell d'idees que apunten cap a la construcció d'una certa poètica. Algunes d'elles ja les hem pogut veure en aquest resum que ens hem proposat fer. Unes altres, però, hem preferit deixar-les per al final per no trencar el fil cronològic que hem anat seguint. Ara, però, és el moment de fer-hi referència.

La idea principal que subjau al llarg de tot el seu discurs i que, de fet, trobarem en la resta de conferències, és la que assenyalava la innegable relació entre poesia i

experiència. La poesia, per a Miquel Martí i Pol, és el lloc des d'on reflexionar sobre la pròpia existència. I és per això que es vol reivindicar com a poeta al final de la seva intervenció, «perquè només des d'aquesta perspectiva puc assumir i assajar de comprendre l'home que fa setanta anys que conviu amb ell, que el sosté, el critica i el suporta amb una estranya simbiosi d'entusiasme i de fatalitat, d'amor i d'odi» (MARTÍ I POL 2000: 31); perquè la seva poesia «sempre ha reflectit un tarannà inquiridor que malda per comprendre i per explicar-se» (MARTÍ I POL 2000: 31).

En relació a aquest estret lligam entre poesia i vida viscuda, el poeta encara hi afegeix un altre aspecte: el compromís. El poeta ha de ser sincer i ha d'implicar-se tot ell quan escriu, o almenys aquesta és la seva experiència.

Mai no he entès la poesia com un refugi o com un joc. Per a mi sempre ha estat un combat cos a cos amb mi mateix, una aposta a tot o res, un risc absolut, i possiblement per això quan més satisfet m'ha deixat el que he escrit ha estat quan m'hi he sentit implicat en cos i ànima, és a dir, quan, com vaig escriure ja fa una pila d'anys, en cada mot m'hi jugava l'existència. [...] Sempre he seguit el camí del que podríem dir-ne compromís gairebé existencial entre vida i obra, si més no perquè mai no he tingut ni capacitat, ni domini, ni ofici ni —diguem-ho tot— ganes de dissociar-les. (MARTÍ I POL 2000: 21-22)

»La poesia, al meu entendre, no predu el futur, però sovint l'anuncia, no pas per la capacitat profètica del poeta, sinó pel seu compromís íntim amb l'absolut de si mateix. (MARTÍ I POL 2000: 23)

En darrer terme, volem indicar també que en aquesta conferència, malgrat que en parlarà més extensament a «Algunes consideracions sobre experiència i poesia», ja hi apareix tímidament l'altre component essencial en el procés dialèctic entre poesia i experiència, el lector, que, com veurem més endavant, és l'encarregat de tancar el sentit del poema. A «De mi i la meva poesia» però, se centra, en aquest sentit, en assenyalar la importància de l'educació i la pràctica de la lectura de poesia per tal de poder construir el seu sentit: «La poesia, de fet, és inexplicable. Entendre-la o no entendre-la, més ben dit, acceptar-la o no acceptar-la és una qüestió de sensibilitat i de confiança, fruit, al capdavall, de l'educació i sobretot de la pràctica volenterosa de la lectura» (MARTÍ I POL 2000: 23).

2.2 «La poesia, encara»

La segona conferència que es recull en el volum *¿Què és poesia?* és la lliçó inaugural que va impartir Miquel Martí i Pol en motiu de l'inici del curs acadèmic 1998-1999 a la Universitat Autònoma de Barcelona.

En aquesta ocasió, Martí i Pol decideix sustentar la seva intervenció en dos eixos. D'una banda, ens vol parlar de la pervivència de la poesia, perquè és necessari «que se'n pregoni la utilitat en aquest tombant de segle tan propens a d'altres manifestacions artístiques més espectaculars i sobretot més rendibles» (MARTÍ I POL 2000: 37-38). I, de l'altra, de la relació de la poesia amb els lectors, un aspecte que, com hem vist, ja apuntava en la conferència anterior.

En primer lloc, el poeta de Roda s'afanya a desmentir el tòpic de la crisi de la poesia. Perquè la poesia, com deia Brossa, és una necessitat, i és una manifestació de la sensibilitat humana i, per això, «mentre hi hagi persones hi haurà poesia, perquè poca o molta, hi haurà sensibilitat i aquesta sensibilitat es manifestarà en expressions convencionalment enteses com a poesia, sigui amb el suport dels llibres, sigui amb d'altres més sofisticats» (MARTÍ I POL 2000: 39).

Miquel Martí i Pol expressa la seva fe en la pervivència de la poesia perquè entén que «la poesia és una actitud davant la vida, una pràctica, una convicció que espontàniament genera comprensió perquè, de fet, no ha de vendre, sinó que s'ha de compartir i ha d'incitar a compartir» (MARTÍ I POL 2000: 41). I a partir d'aquí es disposa a analitzar amb més profunditat el fenomen poètic.

Assajar una definició de poesia és una tasca realment difícil. Són molts els autors que han tractat de respondre la pregunta «què és poesia?», però no s'ha arribat encara a la «definició de les definicions». «Aquesta mancança, tanmateix, no m'ha inquietat a mi, perquè sempre he considerat la poesia com un cos viu en continu desenvolupament que és impossible de constrènyer dins els termes d'una definició» (MARTÍ I POL 2000: 42-43). Ara bé, Miquel Martí i Pol sí que té clar quins són els components essencials per a la pràctica de la poesia: la reflexió, l'aïllament, el silenci, la sinceritat i, sobretot, la vida viscuda —«la pràctica de la poesia, fins i tot en els casos de més abstracció o de més aparent futilitat, sempre va lligada a l'experiència personal, íntima de l'autor» (MARTÍ I POL 2000: 44).

Una altra de les característiques més importants de la poesia que Martí i Pol destaca és la capacitat de comunicació —«entesa, doncs, com una activitat vital, la poesia esdevé un mitjà d'expressió i de comunicació certament excepcional» (2000: 45). Comunicació, d'una banda, entre nosaltres i nosaltres mateixos i, de l'altra, entre nosaltres i els altres perquè «la poesia, per la seva mateixa naturalesa, és un terreny propici a la investigació sobre un mateix i a la coneixença dels altres» (MARTÍ I POL 2000: 45).

Aquest doble nivell comunicatiu és el que ens permet comprendre que uns versos que sorgeixen de l'experiència concreta i individual del poeta puguin arribar a la sensibilitats dels lectors. Perquè l'experiència concreta, en el poema, queda sublimada i passa a ser experiència poètica i perquè, de fet, els lectors, són els que completen aquest procés comunicatiu: «una bona lectura “completa” el poema i, en certa manera almenys, l'acaba» (MARTÍ I POL 2000: 59). I és que, com diu Gottfried Benn, «un cop acabat el poema, el germen (la cosa) que l'ha motivat desapareix» (MARTÍ I POL 2000: 51). Aquest fet explica, alhora, l'autonomia del poema que, com assenyala Martí i Pol, arriba a ser tal que fins i tot el poeta sent que no té «control» sobre el poema, que hi ha una anarquia en la creació poètica: «sovint m'ha passat de descobrir-ne el sentit o el significat [dels poemes] quan els lleixo un cop els he acabat» (MARTÍ I POL 2000: 50). Però, tanmateix, el poeta ha acceptat aquesta autonomia/anarquia del poema i l'ha arribat a comprendre «com un espai de mi mateix en el qual em sorprenç i em vaig descobrint a poc a poc, és a dir, com un projecte de mi mateix que perfaig sense descans i sense interrupcions» (MARTÍ I POL 2000: 50).

2.3 «Algunes consideracions sobre experiència i poesia»

L'any 1987 Miquel Martí i Pol lleix a la Universitat de Bristol una conferència que titula «Algunes consideracions sobre experiència i poesia». És en aquesta dissertació en la qual el poeta de Roda ha parlat més extensament sobre la seva concepció de la poesia.

El seu objectiu principal, com ja indica en el títol, és parlar de la relació existent entre poesia i experiència. Una relació que el poeta qualifica de dialèctica perquè, com ja exposàvem en el punt anterior, al lector no li interessa anar a cercar el germen, l'experiència, que ha motivat el poema. La seva intenció, doncs, és parlar de tot plegat i,

finalment, exposar tres casos personals «de productes poètics que fàcilment poden relacionar-se amb experiències viscudes o imaginades, i que potser hi ha estat relacionats en excés» (MARTÍ I POL 2000: 66). Així doncs, tot i que no ens hi referirem en aquest apartat perquè defugiria de l'abast del nostre treball, Martí i Pol ens parla del procés de creació de *Cinc esgrafiats a la mateixa paret* (datat el setembre de 1974 i editat el 1975), *Estimada Marta* (escrit entre 1977 i 1978 i publicat aquell mateix any) i *Llibre d'absències*.¹⁰

Quant a les idees que es relacionen amb el seu concepte de poesia i el paper que hi juga en aquesta l'experiència, el primer que convé aclarir és que l'experiència a partir de la qual neix el poema després del procés de «formalització lingüística» no ha de ser necessàriament viscuda o real sinó que pot ser imaginada atès que aquesta, «en tant que ha estat imaginada pel poeta, pot considerar-se, en certa manera, viscuda per ell» (MARTÍ I POL 2000: 67). A partir d'aquí, entendrem que la relació entre experiència i poesia no és una relació causa - efecte sinó que s'ha d'entendre en els paràmetres d'un diàleg. Ho veiem clarament en el següent fragment:

La meua intenció era clara [en parlar de «relació dialèctica» entre experiència i poesia]: primerament volia anul·lar qualsevol determinisme que fes concebre la relació experiència/poesia com una relació causa/efecte de resultats immediats, tant perquè el poeta no poetitza necessàriament tot allò que viu o imagina, sinó que, més aviat, el que fa és realitzar una síntesi poètica d'allò que ha viscut o ha imaginat, com perquè ben sovint no és capaç de comprendre o d'explicar-se poèticament allò que ha viscut o ha imaginat. (MARTÍ I POL 2000: 68)

Tenint en compte això, té sentit que afirmi que per al poeta l'activitat poètica és concebuda com «una actitud davant la vida» (MARTÍ I POL 2000: 69), una experiència vital més, tot i que amb característiques que la «singularitzen notablement» (MARTÍ I POL 2000: 73) pel fet que és capaç d'aportar una dimensió transcendental a la nostra existència i de convertir-se en el centre de la nostra activitat vital. La clau es troba, doncs, en el fet que l'experiència poètica exerceix una influència en la resta d'experiències i, fins i tot, en la nostra manera d'ésser perquè «la poesia és un “estat” una manera d'ésser, i en tant que expressió de nosaltres mateixos engloba, en certa manera, totes les altres experiències» (MARTÍ I POL 2000: 71).

---

¹⁰ Per aquest motiu tampoc no comentarem la darrera conferència que replega el volum, «Una aproximació a *Llibre de Solituds*», que ens interessaria només, principalment, en el sentit que dona llum a certs aspectes d'aquesta obra.

Considerar la poesia com una experiència —diu Martí i Pol— comparable a la resta d'experiències vitals ens podria fer pensar que per fer bona poesia ens cal haver viscut un gran nombre d'experiències. No hi ha error més gran que creure això, perquè en aquest procés allò important no és la quantitat d'experiències sinó la intensitat amb què les vivim i, sobretot, la tenacitat per a poetitzar-les. Així doncs, «qualsevol experiència és una potencialitat latent de creació que espera la dedicació amorosa i experta de la poesia per esdevenir font de coneixement» (MARTÍ I POL 2000: 75).

Fets aquests aclariments, la pregunta a la qual ens cal respondre és «¿quina relació hi ha entre experiència i poesia?» o, millor, quines són les implicacions d'entendre aquesta relació en termes de dialèctica? Per relació dialèctica Martí i Pol entén que hi ha entre aquests dos eixos una relació d'enriquiment i transformació recíproc: l'experiència influeix la creació poètica i, alhora, un cop finalitzat el procés de formalització lingüística el producte poètic influeix l'experiència fins al punt de transformar-la.

En tant que esdeveniment que hem viscut o imaginat, l'experiència afecta la nostra sensibilitat, i influeix en el nostre comportament a voltes fins a l'extrem de modificar-lo radicalment. L'experiència, tant la viscuda com la imaginada, passa a formar part del nostre cabal íntim; és vida viscuda i em sembla que no exagero gens si la considero part del tresor personal més estimable. Una manera de ser, un caràcter, són el resultat d'un seguit d'experiències que en cada ocasió tanquen un període i n'obren un altre, de manera que l'encadenament d'experiències viscudes o imaginades, i la seva assumpció, ens apropa cada vegada més al nucli essencial de la nostra personalitat. La poesia, aplicada sobre l'experiència, exerceix una funció pacient i amorosa de comprensió i de transformació. (MARTÍ I POL 2000: 73-74)

Ara bé, a aquesta relació experiència - poesia, entesa en els termes que acabam d'explicar, li manca un altre component essencial, el lector. El lector de poesia no pot accedir mai a l'experiència que ha generat el poema sinó que accedeix directament a la transformació d'aquesta experiència en matèria poètica. Així, amb la lectura «el joc pot recomençar i la poesia crearà més poesia, no escrita potser, sinó sentida, viscuda» (MARTÍ I POL 2000: 76), perquè la poesia no només és una via d'autoconeixement del poeta sinó també del lector. El lector pot arribar també «a un coneixement més profund d'ell mateix» (MARTÍ I POL 2000: 76).

Entenem, doncs, que en aquest procés hi ha tres elements fonamentals que, almenys els dos primers, es retroalimenten: experiència, poesia i lectors. I quan parlem «experiència» hem de notar que aquest concepte divergeix del de «fet». Com veurem en

la cita següent, Martí i Pol entén que en l'origen de l'experiència hi ha un fet que, llavors, és interioritzat pel poeta:

Quan es parla d'experiència, en poesia i en la vida diguem-ne no poètica, es pot caure en la temptació una mica morbosa de considerar que el terme experiència és sinònim de fet. Evidentment, si ens movem dins els límits del que solem considerar realitat, en l'origen de l'experiència sempre hi solem trobar un fet, o una successió de fets. Ara bé, el que de debò compta a l'hora de formular una experiència en termes de continguts de llenguatge no és el fet en ell mateix, sinó la reflexió, el procés mental que ha desencadenat. Aquesta subjectivació del fet és un primer moviment comú a tots els éssers pensants; el moviment següent, és a dir, en el cas que ens ocupa, la formalització lingüística de l'experiència, només el poden portar a terme aquells que estan dotats per a la poesia. He volgut destacar, però, un aspecte important de la qüestió: el procés de subjectivació o, si es vol, d'interiorització i, en certa manera almenys, d'assumpció del fet no és patrimoni exclusiu dels poetes, la qual cosa avala encara més la necessitat d'aplicar criteris estrictament literaris a l'hora d'avaluar els poemes» (MARTÍ I POL 2000: 79).

Així doncs, el procés, en altres paraules, es podria resumir en els passos següents. En un primer moment, el poeta viu un fet (real o imaginari) que, després, com la resta dels humans, és subjectivat a partir de la reflexió i aleshores el formula lingüísticament: és la plasmació de l'experiència en el poema. En tant que subjectivada l'experiència és transformada i, per això, quan, finalment, n'arriba la seva formulació al lector aquest no pot tenir mai accés al fet primer que ha desencadenat tot el procés.

3. El concepte de poesia en l'obra poètica

L'obra poètica de Miquel Martí i Pol està en total coherència amb tots els conceptes expressats en aquestes conferències, no només perquè és el fruit d'aquest pensament sinó perquè, a més, el poeta de Roda va fer de la poesia l'objecte del poema, l'espai idoni per reflexionar sobre el fet poètic.

Pere Farrés, en diversos treballs,¹¹ ha estudiat la poètica martipoliana i ha parat esment a la manera com aquesta es construeix des dels poemes. Així, per exemple, en la seva intervenció al col·loqui «Miquel Martí i Pol: cinquanta anys de poesia» celebrat a Vic, «Miquel Martí i Pol, la construcció d'una poètica» (2000), estudia aquesta qüestió des d'un punt de vista diacrònic. D'aquesta manera, observa que ja en les obres que s'inclouen en la primera etapa del poeta hi trobam els primers indicis d'una reflexió sobre l'art poètica —especialment a *Quinze poemes* i *Si esbrineu d'un sol gest*— que prendrà una vessant realista en la segona producció.¹² Ara bé, com ens indica, durant aquests primers vint-i-cinc anys la reflexió poètica que es desprèn de la seva obra és encara mínima¹³ i hem d'esperar fins al recull «Capfoguer», inclòs en el volum *Estimada Marta*, per poder parlar d'una reflexió més consistent sobre el concepte de poesia:

El 1977, superada ja l'etapa de reflexió sobre la malaltia, quan el poeta enceta un nou cant a la vida en plenitud i està a punt de recuperar la col·lectivitat [...], Martí i Pol redacta un conjunt de vint poemes, que titula *Capfoguer* i que inclou en el volum *Estimada Marta*. De manera substancial, tot i que no exclusiva, el poeta hi reflexiona, d'una manera força completa, sobre la seva activitat poètica, des de la importància de les lectures —«múltiples veus, molt benignes presències»— fins a la relació que s'estableix amb els lectors un cop el poema ha arribat a les seves mans. (FARRÉS 2000: 100-101)

---

¹¹ Ens referim, especialment, als següents estudis: «Una aproximació a la poètica de Miquel Martí i Pol —a propòsit de *Capfoguer*» (1979); «L'hora de Martí i Pol, en un moment decisiu» (1989); i «Miquel Martí i Pol, la construcció d'una poètica» (2000).

¹² Recordem que la segona etapa de l'obra de Miquel Martí i Pol és la que es pot emmarcar en el que Joaquim Molas i Josep Maria Castellet han qualificat de «realisme històric».

¹³ «La qual cosa no vol pas dir que Martí i Pol no tingués assumits uns criteris sobre l'essència de la poesia, sobre la seva funció o sobre els mecanismes de la seva creació. Simplement no els havia fet explícits. La seva obra, que s'havia iniciat amb una autoanàlisi en de les relacions del poeta amb Déu i amb interrogacions sobre l'ésser del propi poeta, s'havia anat orientant, en una mena d'obertura, cap a les relacions del poeta amb el món exterior, amb la gent del seu entorn, del poble de la fàbrica, i no s'havia endinsat encara, de ple, com farà a partir de 1971-72, en la reflexió i l'anàlisi de la pròpia personalitat en tots els seus reductes, i doncs, tampoc en l'anàlisi de la seva pràctica poètica i la relació que aquesta pràctica té amb la pròpia vida» (FARRÉS 2000: 95).

En aquest mateix col·loqui, Jordi Berenguer Queraltó amb la conferència «Les concepcions poètiques de Miquel Martí i Pol (1944-1951)» també estudià la primera producció del poeta en aquestes coordenades. Berenguer, però, no solament ressegueix els inicis de la carrera literària del poeta sinó que també s'interessa per «les lectures i els autors que devien colpir-lo» en aquells anys, «no com a simples referències sinó, encara més, com a determinants d'uns precisos conceptes de la poesia» (BERENGUER 2000: 109). Així, per exemple, estudia la influència de Josep Clarà i Roca en els primers anys, les lectures de Joan Salvat-Papasseit, Josep Maria de Sagarra, Josep Carner i Carles Riba en la temporada que queda reclòs per la tuberculosi pulmonar, i marca els anys 1950 i 1951¹⁴ com «l'inici de la creació d'una veu pròpia» (BERENGUER 2000: 114) i el d'una concepció poètica nova:

[L]'any 1951 representa una nova intuïció martiniana, des dels primers versos que podien haver estat resultat de l'inici de la poesia social fins als poemes de caràcter metafísic i, alguns d'ells, de caràcter religiós per la forma de pregària. Evidentment, el canvi pot resultar substancial, però tampoc no ho és, ja que es deu a aquest canvi de concepció poètica: d'una consideració més social, i basada en l'home, Miquel Martí i Pol passa a una altra concepció poètica, on l'elaboració formal és més complexa, sobretot pel caràcter metafísic. És a dir, tot i endinsar-se en un procés d'abstracció, els seus poemes es continuen basant en l'home. (BERENGUER 2000: 118-119)

Així doncs, tant en una concepció com en l'altra «es tracta de partir de l'individu per tal de poder arribar a una concepció més social, o es tracta simplement de la universalització d'experiències» (2000: 119). Per tant, ambdues concepcions, fet i fet, neixen de la interrogació sobre la finalitat de la poesia que es planteja Martí i Pol en aquesta època. El que ens interessa més d'aquest article, però, és que es remarca que en els poemes d'aquests anys ja s'estableixen les bases per a tota la seva poètica posterior. Una poètica que, com Berenguer estudia, parteix de l'assumpció de les veus dels grans poetes (2000: 120).

La nostra intenció, com ja hem avançat en diverses ocasions, és aproximar-nos a la plasmació del pensament poètic de Martí i Pol en la seva obra poètica completa des d'una mirada sincrònica. Amb aquesta finalitat, i tenint en compte aquesta i d'altra bibliografia que anirem citant en la mesura que ho considerem necessari, hem decidit

---

¹⁴ El 1951 ha estat donat com l'any en què Martí i Pol inicia la redacció dels poemes de *Paraules al vent*. Segons Berenguer (2000), però, en realitat, en aquest poemari es recullen versos que abasten del 1952 al 1954.

dividir el nostre comentari en sis punts que es corresponen, segons el nostre parer, amb els aspectes principals en els quals es basa la concepció poètica martiniana.

Per a l'elaboració del nostre comentari partim d'una selecció prèvia de poemes que trobareu a l'apèndix. El criteri que hem seguit per a aquesta antologia ha estat fonamentalment el de la representativitat. Per aquest motiu, malgrat que hem tractat de ser tan exhaustius com ens ha estat possible, això no vol dir que no puguem trobar d'altres poemes de Miquel Martí i Pol que s'ajustin a les coordenades que hem establert. De la mateixa manera, per no defugir del propòsit marcat amb aquest treball, hem considerat que en aquest apartat els poemes haurien de ser comentats des d'una mirada panoràmica i sempre en funció de l'aspecte tractat en cada moment.

3.1 «Nosaltres, ben mirat, no som més que paraules»

La primera qüestió que hem de tenir en compte en la construcció del pensament poètic de Miquel Martí i Pol és la valoració de la paraula com a l'element essencial del llenguatge poètic. Una idea que, tot i la seva obvietat, esdevé la clau que ens permet inserir-nos en el món poètic que basteix el poeta i que es troba a la base de tota la resta d'aspectes que haurem de tractar.¹⁵

Ja des dels primers llibres —i així ho assenyala també Farrés (2000)— el poeta de Roda havia valorat el paper de les paraules en relació a l'accés al coneixement del món. «Nosaltres, ben mirat» [1]¹⁶ és la primera reflexió sobre la paraula i la poesia que trobam en l'obra de Miquel Martí i Pol. No és tangencial que el títol del recull en el qual s'insereix aquest poema sigui precisament *Paraules al vent*. Com indica Àlex Broch al llibre *Miquel Martí i Pol: vida i poesia* (2006: 82), el títol «ja és prou indicatiu de la força que atorga a la paraula que assumeix el poeta». La paraula, en aquest poema, és

---

¹⁵ Tot i que no hi aprofundirem és interessant tenir en compte la següent observació que fa Pere Farrés al pròleg de la *Nova antologia poètica*: «de fet, “el mot”, en la teoria poètica de Miquel Martí i Pol, assoleix categoria de símbol al costat d’“el gest”. Veu i gest —discurs i acció— són els components d’un duet que travessa de cap a cap l’obra del poeta i en la seva major o menor compenetració es reflecteix tot el vaivé d’una vida» (2005: 41-42).

¹⁶ Atès que tots els poemes són transcrits a partir de la mateixa edició (2010), per facilitar la seva localització en els annexos citarem només la numeració que els ha estat assignada en l'apèndix. La referència bibliogràfica completa la trobareu a l'apèndix.

valorada en tant que tret intrínsec dels humans —«nosaltres, ben mirat, no som més que paraules». Només a través d'ella som capaços de créixer i interactuar amb el món, dotar de sentit tot el que ens envolta, «donar llum de paraula a les coses inconcretes».

En un breu poema de *El fugitiu*, «Hi ha un temps pel sofriment i un temps per estimar» [15], el poeta precisament es pregunta si més enllà dels mots podrien existir aquestes «coses inconcretes», és a dir, més enllà de la nostra formulació insistent:

Més enllà de nosaltres, què perdura?
¿La roca, l'arbre, el vent i aquest silenci
no moririen si, de cop, deixéssim
de repetir-los, dòcils, cada dia?

I és que, a més, com expressarà en poemes posteriors, la paraula, dotada d'una certa aura de misteri, és la que ens permet no només entendre aquest món i refer-lo — «refaig el món, mot rera (*sic*) mot, solemne» («Qui mena el vent sense esperit de dansa?» [29], *Llibre sense títol*)— sinó també estimar-lo: «estimar en cada mot la densitat d'un món / que ens origina novament i ens nega / tota clement vel·leïtat de somni, / com si de créixer en la buidor tinguéssim / més afuats el seny i la tendresa» («Com la pluja d'hivern» [14], *El fugitiu*).

3.1.1 «Que perdurin en l'aire»

D'aquest primer poema, «Nosaltres, ben mirat», també es desprèn una altra qualitat de la paraula que el poeta desenvolupa, amb modulacions, al llarg de la seva obra: la perdurabilitat.

Tot, si ho mireu bé, convergeix en nosaltres
perquè ho anem assimilant,
perquè ho puguem convertir en paraules
i perduri en el temps
el temps que no és res més
que un gran bosc de paraules.¹⁷

Aquest «pou profund / on cap veu no hi ressona» que apareix al poema «A trenc de fosca» [36] de *Crònica de demà* —el clos interior del poeta— pot omplir-se de mots «que solquen l'aire / i esdevenen perennes». De mots que seran capaços de perdurar en

---

¹⁷ Fragment de «Nosaltres, ben mirat». El subratllat —com tots els següents— és nostre.

el temps i que no dissoldrà «cap pluja», mentre que la vida, com l'abegot que brunz, anirà cap a la fi una tarda.

Tant a «Dits de pluja pentinen» [8] com a «Quan tenia quinze anys» [12], ambdós procedents de *Si esbrineu d'un sol gest* (1954-1957), el poeta apunta cap als lectors en aquesta consecució de la perdurabilitat. En el primer cas, és l'estimada a qui diria els versos —els que ha escrit i els que no ha escrit encara però ja estima— la que pot salvar-los de ser efímers: «tu fas perdurables [els versos] / com una lletania / que dibuixa el silenci / amb ratlles de paraules». Amb un sentit diferent, a «Quan tenia quinze anys» també es mostra conscient que seran els altres, els lectors, els qui servaran el que encara li queda «d'insabut i autèntic» quan ell es perdi. Perquè «dellà del camí i amb vent per somiar / algú hi haurà que repeteixi / les paraules que jo deixaré escrites» («45» [53], *Primer llibre de Bloomsbury*), hi haurà el lector que farà els mots immortals en fer-se'ls seus.

Tanmateix, com demostra a un dels «Haikús i tankas del solitari» [87] (dels *Haikús en temps de guerra* que redacta entre el 1999 i el 2000), aquesta perennitat no és assegurada ni intrínseca als mots atès que «només un vent propici / pot fer-los perdurables».

Que aquests mots perdurin en l'aire¹⁸ és una conseqüència lògica d'una de les funcions principals de la paraula i, per extensió, de la poesia: la capacitat de fixar l'instant. Aquesta idea la veiem al poema «Ara en tinc prou amb la remota...» [32] del *Llibre sense títol*:

El que detura el temps no és l'esperança.
Els mots, el deturen
el descol·loquen per crear una nova
presència dels objectes.

La paraula és l'única que ens permet, doncs, deturar el temps. O potser, més que la paraula, com expressa en el poema «Podem, si vols, asseure'ns» [20] (*He heretat l'esperança*), el que perdura és la tenacitat:

Car no perdura el vent de les paraules
sinó el risc de donar-se per comprendre,
i el que compta és l'esforç de cada dia
compartit tenaçment amb els qui creuen
que cada gest eixampla l'esperança,

---

¹⁸ És un vers pres del poema «45» del *Primer llibre de Bloomsbury*.

que cap dia no es perd per als qui lluiten.

Fet i fet, el que queda clar és que és part de l'ofici de poeta immortalitzar l'instant en el temps: «només a tu correspon de fixar / en pedra de paraules el que has vist / i llegar-ho a tothom perquè sigui estimat» («En plenitud» [47], *Les clares paraules*).

3.1.2 La capacitat evocadora de la paraula

- «Confegeixo tot un passat lentíssim»

En tant que fixadora de moments, la paraula gaudeix d'una altra característica que la fa essencial en la construcció del poema, la capacitat d'evocació. Amb la paraula no només tenim accés al coneixement del món, sinó que igualment ens permet d'accedir al passat i confegir-lo i, per tant, també evocar-lo:

No escric, Miquel
diguem que confegeixo
tot un passat lentíssim,
remotíssim,
que és, per escarni, l'únic
futur que tinc a mà.
(«T'escric amb neu, Miquel» [30], *Llibre sense títol*)

El poema, doncs, funciona com el record, que ens permet tornar als llocs i moments estimats. Martí i Pol n'és plenament conscient i, per això, amb *Andorra (postals i altres poemes)* pot «confegir» les seves estades, retornar «a Andorra amb tu pels camins del poema» («Onejar de grandalles» [58]) i recordar totes les persones que l'han acompanyat («17» [59]). Perquè, malgrat que temps a venir dirà que «recordar no és viure altra vegada», «els records són una escorta amable» («17»).

- «Units per sempre més en el poema»

Altres vegades el poema esdevé el punt de trobada entre el jo poètic i l'estimada absent i, per tant, la possibilitat de transcendir la mort de l'estimada. Amb el *Llibre d'absències* i algunes composicions de *Els bells camins* l'expressió poètica actua, així, com una veritable catarsi en el sentit de «purificació davant l'obra d'art (els poemes)», un cop realitzada» i d'«exteriorització d'un sentiment traumàtic» (MARTÍ I POL 2000: 90).

Del dolor que sent davant la pèrdua, el poeta és capaç de treure'n «la força per escriure aquests mots i recordar-te» («Lletra a Dolors» [60]), de fer que l'absència es converteixi, «a poc a poc, en càntic» («A mig aire» [69], *Els bells camins*), ara que els mots —juntament amb el gest i la mirada— són l'espai on l'esposa perdura:

I a poc a poc esdevindràs tan nostra
que no caldrà ni que parlem de tu
per recordar-te, a poc a poc seràs
un gest, un mot, un gust, una mirada
que flueix sense dir-lo ni pensar-lo.

També és en els mots, en el poema, on és possible fer desaparèixer la distància entre els cossos, fer que la unió sigui perdurable en una altra existència. Ho veiem en els dos fragments següents:

Ara m'atardo amb tu sense tenir-te
pels blaus i verds lentíssims de la tarda
i pels ocres tendríssims del poema.
(«L'espai de mi» [62], *Llibre d'absències*)

Aleshores te'm fas present en cada
vers que escric, i quan, sol, me'l repeteixo,
no hi ha distància entre el teu cos i el meu
units per sempre més en el poema.
(«Absència» [70], *Els bells camins*)

- «Tots els horitzons possibles»

Hem vist, doncs, com la paraula, en el poema, configura el passat i ens hi apropa però és important destacar que el recurs dels mots pot ser també una manera de projectar el futur. Podem crear amb la paraula un espai on «mot rera mot» restablím «el foc de tots els horitzons possibles» («Capvespres flonjos» [49], *L'àmbit de tots els àmbits*), on el lent fluir dels mots configuren «projectes, somnis» («Haikús i tankas del solitari» [87], *Haikús en temps de guerra*).

- «El poble persisteix en les paraules»

Per acabar aquest punt no podem deixar de fer referència a una altra qualitat importantíssima de la paraula. Fins ara hem vist que la paraula és un mitjà d'evocació del passat, de l'absent, d'allò que hem estimat i, fins i tot, d'allò que somiam, però hem d'assenyalar que la paraula serveix igualment al poeta per evocar la gent de cada dia, el poble que «persisteix en les paraules» («Meditació última» [18], *El poble*). És en aquest sentit que a «In memoriam» [26] (*La fàbrica*) pot ser la Soledat González —la dona que «feia disset anys que netejava / les comunes de la fàbrica» i que acaben d'enterrar— el centre entorn al qual organitzar el poema.

Aquests poemes ens permeten enllaçar amb una de les funcions de la paraula que Martí i Pol més assumeix —sobretot en la producció que s'emmarca en el segon cicle.

Ens referim, òbviament, a la funció social per la qual el poeta es converteix en tornaveu del poble i, per això, obre les portes de casa «perquè hi entrin de nou la gent i les paraules, / perquè hi creixi la gent i les paraules serveixin / per fixar l'esperança de la gent en la gent» («Jo ara em veig créixer» [21], *He heretat l'esperança*).

3.2 Espai de reflexió

El poema és per a Miquel Martí i Pol una eina d'autoconeixement, l'espai des del qual pensar-se i on pot retrobar-se. Així ho expressa ja en un dels poemes de la seva producció més primerenca, «Ara us puc dir» [11] (*Si esbrineu d'un sol gest*), en el qual explica que d'aquest sofriment que li és escriure quan créixer es torna una càrrega feixuga «no en vull altre record que aquest retrobar-me, / elemental i rar com una criatura». O també en el poema «Aquestes ratlles» [64] (*Per preservar la veu*) quan afirma que «escriu per retrobar-me». Aquest retrobament és possible perquè cada mot que escriu és la prova «d'aquella afirmació constant de tu mateix» («Paisatge amb figura» [56], *Andorra*), perquè de l'escriptura en vol extreure una major comprensió — «més comprendràs com més els mots t'apropin / a la vora del riu de tu mateix» («Més comprendràs» [71], *Els bells camins*).

El poeta cerca insistentment la paraula per justificar-se i omplir la buidor («Tot el que tinc» [72], *Els bells camins*), perquè aquesta «terrible lletania de mots» és el recurs que ha escollit per reflexionar sobre la pròpia existència, per «refer la malmenada / figura que contemples al mirall / cada matí amb una certa angúnia» («Tema amb variacions» [81], *Un hivern plàcid*). És el recurs escollit per a desaprendre's i refer-se de bell nou: «a poc a poc m'esporgo en les paraules» («Doble fons» [75], *Temps d'interluni*).

Aquesta interrogació incessant sobre un mateix que és, al cap i a la fi, el que justifica l'existència del poeta —«¿I jo què sóc sinó el rebuf de mi / que pugna insatisfet per retrobar-se / i escriu, perdut enmig del gran desori?» («Cala Mesquida» [85], *Llibre de les solituds*)— és vista a «Un altre espai» [80] (*Un hivern plàcid*) com el pretext idoni per a retornar al poema. I sembla que d'aquest pretext, Martí i Pol en va fer norma poètica.

Un darrer aspecte que hem de tractar en aquest sentit és que aquesta recerca personal tot sovint pren forma de diàleg. Un diàleg íntim, on els participants són el «jo» i «l'altre», dues cares de la mateixa moneda concentrades en una màxima: «Mireu-me bé: sóc l'altre» [27] (*Vint-i-set poemes en tres temps*). Un vers del poema «Atzucac» [88] (*Després de tot*) ens serveix per constatar el que acabam de dir: «ara només converso en mi mateix». D'igual manera, en alguns dels poemes que ja hem citat en aquest apartat, com «Paisatge amb figura», «Més comprendràs» i «Tema amb variacions», ja podíem observar com el *tu* al qual es dirigia el jo poètic no era altre que el mateix poeta desdoblant.

Aquest exercici de distanciament, la creació d'un *alter ego*, és el que permet, en bona mesura, superar la barrera de l'autobiografia, transcendir la individualitat. És el que permet al poeta, que parla d'ell mateix com quasi sempre ha fet («Parlo de mi» [65], *Per preservar la veu*), parlar també «de vós i de tothom» («Enraonies» [86], *Llibre de les solituds*):

—Un moment
de què parleu?
—De mi, no cal dir-ho,
però també de vós i de tothom.

3.3 «L'essencial es diu amb senzillesa»

Martí i Pol no sols posa en el centre del seu quefer poètic la paraula, també assenyala quins són els atributs que aquesta ha de tenir. Els poemes de «Capfoguer», inclosos a *Estimada Marta*, són la primera declaració del poeta al respecte. Segons Àlex Broch, la poètica que expressa en aquests vint poemes és molt diferent a la que havia manifestat en els seus inicis amb reculls com *Quinze poemes*: «ara, contràriament, és el poeta de la claredat i la senzillesa que dialoga amb el lector i agraeix la seva presència, permanència i fidelitat en el diàleg» (2006: 238).

Un poema breu dóna inici a aquesta poètica de la senzillesa amb un vers contundent —«Cap gest sobrer. Tot mesurat i breu» [38]— que assenyala la necessitat de posar en funcionament una certa economia del llenguatge que ha d'estar regida per dos valors, la mesura i la brevetat, que poden guiar la creació poètica perquè parteixen de l'entesa que els mots han de ser densos. Com indica Farrés (1989: 76), són molts els poemes en els quals Martí i Pol reflexiona sobre la necessitat d'avaluar la «densitat»

d'un mot abans d'emprar-lo en un poema i això és perquè el poeta «creu fermament en la capacitat comunicativa del llenguatge i en la profunditat intrínseca de cada mot». A tall d'exemple, podem veure com en un poema de *Les clares paraules*, «Goig de paraula» [45], atorga a la paraula la capacitat de restituir la densitat, l'essència, de l'objecte que denota:

En tu i amb tu restitueixo
la densitat de cada cosa dita,
la densitat i més i tot, la vida.

Així doncs, el poeta reivindica el valor dels «mots de cada dia» («Amb qualsevol pretext» [43], *Estimada Marta*; «Un sonet per a tu» [57], *Andorra*) perquè puguin esdevenir matèria poètica, perquè puguin fer créixer el poema i delimitar espai que li permeti dir «les coses / elementals i clares que em commouen» («Discretament però amb aquella força» [44], *Estimada Marta*). Amb aquest objectiu marcat, els mots «han d'ésser plens, suggeridors, compactes» («A trenc de pell i a trenc d'ungles i dents...» [39], *Estimada Marta*) perquè el llenguatge poètic té com a fita evocar i suggerir més que no mostrar. Alhora aquests mots han de ser «clars i austers» («23» [51], *Primer llibre de Bloomsbury*) i, sobretot, necessaris —no han de trencar debades l'embruix del silenci, perquè «més val un bon silenci / que una allau de paraules» («Nou tankas de circumstàncies» [67], *Per preservar la veu*).

Senzillesa i essencialitat són els dos components indispensables que Martí i Pol atorga a la paraula poètica. Al poema «30» [52] del *Primer llibre de Bloomsbury* el de Roda escriu i fa proclama d'un dels versos que millor defineix la seva poètica i que més l'han transcendit: «l'essencial es diu amb senzillesa». Martí i Pol opta per la paraula despullada de «verbositats» i «incerts malabarismes» per a arribar a l'essència de les coses, per a construir un poema «que sigui l'aire en què / cada mot, exaltant-se, recuperi / la plenitud, l'esclat, la fantasia».

A través de la senzillesa, doncs, el poeta aconsegueix explicar-se i fer-se entendre¹⁹ però, sobretot, és capaç de superar l'anècdota i arribar al nucli essencial de

---

¹⁹ Ho expressa al poema «De tu i de mi» [55] del llibre *Andorra (postals i altres poemes)* en els següents versos: «Minució, parlo d'aquestes coses / i ho faig amb mots senzills, per tal que puguin / ésser compreses per tothom, / per mi mateix primer de tot / que me les dic moltíssimes vegades».

cada cosa dita, de descobrir «l'explicació última si és possible, o almenys aquella que per a ell és l'explicació última» (FARRÉS 2000: 99).

3.3.1 «En cada mot m'hi jugo l'existència»

Com a conseqüència d'aquests postulats, Miquel Martí i Pol basteix una llengua poètica que és, en paraules de Miquel DescLOT (1993: 16), «la sublimació artística de la llengua diària d'un rodenc qualsevol», la llengua diària metamorfosada «en una matèria única per a un llenguatge poètic nou i personal, tanmateix compartible per molts». Ara bé, tant DescLOT (1993) com Farrés (2000) destaquen, en aquest sentit, que aquesta pretesa senzillesa del llenguatge es conjuga amb la intensitat lírica i la complexitat.²⁰

Sigui com sigui, el que ens interessa a nosaltres és veure com aquesta autoexigència imposada és formulada en diversos poemes. Una primera mostra la trobam en la composició que inicia la segona part del recull *Autobiografia*, «Lletra» [24]. Aquest poema epistolar adreçat a la dona absent²¹ ja conté una de les idees que serà desenvolupada en altres composicions, la creença que la paraula pot esdevenir decisiva per a l'existència: «ara tot és solemne, tal vegada / perquè el risc és molt gran i em meravella / saber que tot m'ho jugo a una paraula». En aquest cas, la paraula és decisiva pel que fa al futur de la relació però en altres poemes veurem com aquesta mateixa idea és represa i matisada. En tot cas, ja s'hi observa la força i el poder expressius de la paraula.

El poema que continua amb aquest plantejament és «A trenc de pell i a trenc d'ungles i dents» [39] de «Capfoguer» en el qual Martí i Pol expressa el seu compromís amb ell mateix a l'hora d'escriure en haver esdevingut la poesia l'eix dels seus dies. De nou un vers contundent tanca el poema i en resumeix tota l'essència: «En cada mot m'hi jugo l'existència». Pere Farrés ho explica molt clarament: «el poeta s'ho juga tot en la poesia, perquè la poesia és la seva vida o, si es vol, perquè el poeta ha arribat a un punt en què vida i poesia són, de fet, indestriables» (2000: 103).

---

²⁰ Concretament ho diuen en els següents fragments: «I no vull desapropiar aquesta ocasió per remarcar que l'aparença de naturalitat en qualsevol llenguatge artístic és un artifici tan sofisticat i tan difícil com la més barroca de les filigranes» (DESCLOT 1993: 16); «la senzillesa expressiva per al poeta, no està renyida amb la densitat del missatge» (FARRÉS 2000: 99-100)

²¹ Àlex Broch (2006: 146) fa notar que el vers inicial del poema «Ara que estic ben sol i és nit a fora» ens pot remetre, per solitud i cronologia temporal, a *Lletra a Anna* (1965).

Escriure sense jugar-se l'existència, si és que ho ha estat mai, ha deixat de ser una possibilitat viable per al poeta: «[...] sabem que ja no hi ha camí / que ens preservi del risc de decidir / sense apostar la vida a cada mot» («De sobte el foc» [66], *Per preservar la veu*). Perquè, de cada vegada més, les paraules són definitives pel seu valor absolut. Així ho comprovam en un dels poemes de la darrera etapa, «Propòsits» [82], d'*Un hivern plàcid*:

[...] d'ara endavant, qualsevol mot serà definitiu, tant si el dius com si el calles però el penses; ordena doncs, amb cura la voluntat i els desitjos; no et facis preguntes vanes ni vanes promeses que no podràs complir [...]

Conscient d'aquest valor de la paraula, la tria de mots en la confecció del poema mai no és atzarosa. El poeta no confegeix «signes displicent» («A trenc de pell...» [39]) n'avalua la «densitat» i la «consistència», els passa pel sedàs d'una mirada estricta, perquè no ha d'escriure cap mot que no el complagui. Per aconseguir-ho, com veiem en el poema «V» [34] del *Llibre dels sis sentits*, s'hi ha d'implicar tot ell, amb sang i ungles:

No em coixeja cap vers,
amb sang els compto,
amb sang els faig i els dic
i amb mans d'escorça
dibuixo els signes muts
que els representen.

3.3.2 «Trasllado tot l'amor a les paraules»

Finalment, per tancar aquest punt en el qual hem parlat dels requisits que han de tenir les paraules, volem fer una breu referència a l'altre component essencial exigint: l'amor. Per a Miquel Martí i Pol aquest amor es troba, d'una banda en l'origen del poema i de l'altra com a conseqüència del resultat final del procés.

En el primer sentit, el poema «Petita suite» [68] de *Els bells camins* —al qual pertany el vers que encapçala aquest punt— ens serveix per exemplificar l'acció que duu a terme el poeta en el moment de la creació: aboca l'amor a les paraules per oferir-les a l'estimada absent i sentir-se «ple de tu sense tenir-te». I és que el poeta ha decidit fer de l'amor la norma («Més comprendràs»[71]) —«fes de l'amor la norma / que

t'alliberi de temors i angoixes / i et faci clars els horitzons del somni»— perquè ha descobert que d'aquest gest en pot aconseguir la creixença més clara: «seràs més ric, com més els mots se t'omplin / de l'amor que despres amb la mirada» («Creixences» [73], *Els bells camins*).

En el segon sentit, és una conseqüència del que acabam de dir però sobretot també de la gran implicació personal en el procés el fet que el poeta estimi allò que escriu. Vegem-ho en els següents versos:

Estimo molt, també, allò que escric.
Ho estimo tendrament, profundament,
no amb un amor egoista i pedant
sinó amb un amor clar, que posa accents
de llibertat damunt cada paraula.
(«Encara escric amb una certa por» [40], *Estimada Marta*)

Perquè els mots tal volta no el faran perdurable, però el poeta s'hi reconeix i estima («Somiar despert» [63], *Per preservar la veu*) i, per aquest motiu, perquè «cada mot ens configura» («Les paraules» [74], *Temps d'interluni*), no n'esmenaria cap per molt que no sigui exemplar:

No em demanéssiu pas
que corregeixi res d'allò que he escrit
Allò que he escrit no és, potser, exemplar,
però ho estimo amb un profund amor,
amb un amor —ho puc ben dir— exemplar.

3.4 Cap a una definició del poema

Amb tots aquests ingredients damunt la taula, Miquel Martí i Pol assaja obertament en diverses ocasions una definició del poema. Com veurem, aquestes definicions, en cada moment, apunten a un valor distint de la poesia i es concreten mitjançant correlats objectius diferents.

El primer intent de definició el trobam ja a *El poble* (1956-1958), en una de les composicions que clou el llibre, «El poema» [17]. Martí i Pol ens situa en el context de la creació poètica. Un context espacial i temporal que esdevé definidor del poema, «el poema és la nit, / la nit del poble», que es conjuga amb l'altre factor imprescindible per a la creació: el poeta, que des de la seva posició privilegiada, el terrat, observa el poble en la nit amb les llums del carrer com a única defensa i refà els mots en veu baixa.

Conjugats aquests tres elements obtenim «la confecció d'una unitat existencial assumida en el poema», que esdevé «l'expressió d'una experiència, potser única, viscuda pel poeta en una determinada circumstància» (FARRÉS 2000: 94).

El poemari que ha estat considerat com l'iniciador de la tercera etapa en la producció poètica del poeta de Roda, *Vint-i-set poemes en tres temps*, és l'escenari per a la recuperació d'aquest afany de definició. En aquest, la composició sense títol parteix de la identificació del poema amb «un sol de palla trenada» [28]. El poema, com els sols de palla trenada que teixits al fons d'un pou sec per set aranyes només surten quan els vents són propicis, és fruit d'una tasca pacient i laboriosa que es produeix portes endins del poeta. Amb aquesta metàfora Martí i Pol apunta a la complexitat de l'acte creatiu, a la necessitat d'un procés de reflexió, però alhora, també a la «incidència directa, beneficiosa sobre l'entorn» (FARRÉS 2000: 94) que exerceix el poema perquè, en sortir pel brocal, el poema fa la tarda «molt més clara».

En uns termes semblants, al poema número 47 [54] del *Primer llibre de Bloomsbury* Martí i Pol defineix el poema en funció d'un nou correlat que indica un moviment de força: «aquest poema és un cop de vent». El poema esdevé l'eix de la vida del poeta —«més enllà tal vegada no hi ha res, / o potser el tot i el res s'hi confonen»— que espera el vers que ha de trencar el seu silenci, que concretarà «sense dir res el gran buit que ara em xucla». A l'espera de la inspiració —el «crit» o la «noia d'ulls foscos»—, el poeta veu com passen en silenci les hores i com formulen el vers que dona inici al poema —«aquest poema és un cop de vent».

3.5 El procés físic de creació del poema

Miquel DescLOT al pròleg a l'antologia *Amb sang els compto* destaca que «Miquel Martí i Pol és d'aquells poetes que no deixen sortir a l'exterior el resultat de la seva capacitat inventiva fins que tot el procés s'ha descabdellat sencer en el reducte inabastable de la ment» (DESCLOT 1993: 8). Dit en unes altres paraules, en el cas del poeta rodenc, el poema és el resultat d'un procés de reflexió en el qual cada paraula, com ja hem vist, ha estat avaluada per la seva densitat, ha estat ben mastegada —«quan sóc ben sol mastego paraulotes» («Pico l'ullet» [22], *He heretat l'esperança*). Si recuperam el que ja

apuntàvem en l'apartat 3.2, ens és fàcil entendre que aquesta reflexió s'articula entorn de la interrogació del propi ésser o, des d'aquest punt, entorn a la societat que l'envolta.

Tot plegat condiciona el procés material de construcció dels poemes. DescLOT hi insisteix en dir que: «el nostre poeta no escriu directament damunt el paper, sinó que ja transcriu només allò que prèviament ha elaborat i corregit amb cura a la pissarra de la ment» (DESCLOT 1993: 16). Però és que el mateix Martí i Pol ho reconeix en la conferència impartida el novembre de 1999 al Centre de Lectura de Reus, «Una aproximació a *Llibre de les Solituds*»:

Ja fa una pila d'anys que escric més aviat poc, que no m'esforço gens a escriure si no en tinc ganes i que espero, pacientment de vegades, d'altres amb una certa impaciència, que els poemes madurin mentre dedico la major part del temps al meu vici major²², que és pensar, és a dir, reflexionar, analitzar i fins i tot parlar amb mi mateix, sense badar boca, atès que la major part de les hores les passo sol (MARTÍ I POL 2000: 98-99).

Aquesta reflexió té lloc en un marc temporal i espacial que ja ens ha estat donat quan hem llegit «El poema» de *El poble* en l'apartat anterior. En aquesta composició no només s'estableixen les condicions de creació del poema sinó que s'assenyalen tres factors que, sens dubte, deuen ésser essencials perquè reapareixen en molts altres poemes des que foren formulades per primera vegada a *Si esbrineu d'un sol gest*, a «Aquests versos els dic» [13]: el silenci, l'aïllament i la nit.

En un altre poema de *El poble*, «Avui també» [16], el poeta torna a remarcar que és en el context de la nit el moment en què aprèn els versos que assaja de dir «en veu baixa»:

Com cada dia, avui també
estimaré tot de gent que no conec
i els parlaré en veu baixa, tendrament,
i els diré tots els versos que he après a la nit.

Un context que, com expressa en el cinquè poema [34] del *Llibre dels sis sentits*, és valorat, justament, pel fet que proporciona al poeta l'aïllament, difícil de trobar durant el dia, necessari per a l'escriptura poètica:

Si ho faig de nits i sol
no és per platxeri,

---

²² En aquest sentit, Martí i Pol al poema «Vida privada» [83] del llibre *Un hivern plàcid* es demana «què seria de tu sense el recurs / del pensament?».

de dies hi ha milers
d'ocells que grallen
i baixa brut el riu
de les paraules.

Aquest espai de creació es concreta encara més en alguns altres poemes com «A tot m'avinc» [48] (*Les clares paraules*), en el qual és en el silenci i la solitud de la cambra tanmateix «poblada de presències» en què es produeix el misteri de la paraula. I més encara, a «Hisso el velam en una mar adversa» [31] (*Llibre sense títol*) i al quart del *Llibre dels sis sentits*, és «del llit estant» que «germina la paraula» en la fosca («En la fosca» [46], *Les clares paraules*).

És interessant que en molts d'aquests poemes, l'activitat poètica és tractada com una activitat més de les múltiples que fa el poeta cada dia. Així, per exemple, aquesta idea —que si ho recordem, Martí i Pol l'havia expressada en la conferència «De mi i la meva poesia»— és represa en poemes com «Petita faula de mi mateix» [23] (*Autobiografia*), en el qual explica la quotidianitat d'un dia qualsevol «per fer després el gran salt a la suma de tots aquests dies rutinaris i donar-nos el resultat dels vint-i-tres anys de treball» (BROCH i PLANAS 2006: 144) per a recordar en els darrers versos la seva condició de poeta: «i estimo / les coses i el silenci, / i encara em vaga als vespres / tot sol al fons de la casa / d'escriure algun poema». També n'és un exemple, «A la manera de Foix» [25] de *La fàbrica*, en el qual l'activitat poètica és el marc d'inici i tancament del dia: «a trenc de mots m'adormo, / em llevo a trenc de mots».

3.5.1 «He vist créixer, lentíssim, el poema»

És en aquestes condicions, en la nit de la cambra quan ja no hi ha ningú, que la paraula germina, que el poeta veu «créixer, lentíssim, el poema» («La cambra» [77], *Temps d'interluni*). Sembla, doncs, que el poema pren cos com si gaudís d'una certa autonomia. Els versos, xiuxiuejats per les veus que escolta en la nit,²³ l'envaeixen i reclamen el seu «espai de privilegi» fins i tot quan la desfeta ja és evident. Ho veiem en aquets dos fragments:

Et desvetllen els versos a la nit
i reclamen l'espai de privilegi

---

²³ Aquesta idea l'expressa als darrers versos d'un poema d'*Algú que espera*, «Potser el consol és una veu pregonia» [84]: «potser el secret me'l diran a l'orella, / xiuxiuejant, aquelles veus que escolto, / despert i vigilant, quan és nit alta».

que sempre els concedies.
(«Et desvetllen els versos a la nit» [78], *Temps d'interluni*)

Quasi no et queda res i tanmateix
un altre cop els versos et desperten
i et reclamen espais de privilegi
(«Algú» [84], *Un hivern plàcid*)

Aquesta autonomia o, fins i tot anarquia, del poema en el seu procés de gestació —que és bo recordar que Martí i Pol destaca a la conferència «De mi i la meva poesia»— es fa palesa en composicions molt anteriors. En el poema que obre un dels seus primers llibres, *Quinze poemes* (1954-1955), el poeta ja assenyala «amb un cert do de misteri, l'aparició del poema» (FARRÉS 2000: 93). En aquest cas es refereix a la circumstància que pot donar lloc a la creació poètica: «[...] un gest només, una sola paraula / pot concretar el poema» [2] (*Quinze poemes*). En dos poemes de *Si esbrineu d'un sol gest* (1954-1955), el recull que precedeix immediatament el que acabam d'esmentar, aquest «gest» i «aquesta paraula» es concreten quan «parlo d'estimar-te», és a dir, com a culminació de l'experiència amorosa:

Llavors fóra el poema; i un enfilall de coses
no sabudes encara: gavines i silenci,
i els teus ulls i silenci, i la tarda, concreta,
pensant-se novament en tot, i jo i l'espai
en una desigual recerca de colomes,
i el prodigi només pressentit del teu cos
fet vent i tarda i llum a les mans tremoloses.
«Tot té un gest de retorn» [7]

Com assenyala Àlex Broch (2006: 97), si en aquesta composició el cos de l'amant encara només és pressentit, a «Arran de sorra l'espill» [9] el poema es cosifica obertament. Ara el poema no només representa l'èxtasi amorós sinó que, a més, «es fa carn»:

I aquí el poema es fa carn,
la teva carn i la meva,
i un sol crit sense ressò
dins l'oci immens de la tarda.

D'altra banda, així com l'amor pot donar lloc a l'aparició del poema, de vegades, el poeta sent la mort tan endins —«de tant en tant la mort i jo som u»— que sembla que sigui ella la que escriu els seus poemes. Ho fa coneixedor, especialment, a la «Metamorfosi-I» [35] del *Quadern de vacances*:

De tant en tant, només de tant en tant,
és la mort la que escriu els meus poemes

i me'ls llegeix, mentre jo faig de mort
i l'escolto en silenci, que és tal com vull
que escolti la mort quan jo llegeixo.

Ara bé, l'autonomia que evidencia en tots aquests poemes s'ha de conjugar amb la predisposició i tenacitat del poeta per acollir el «foranell propici» i fer-lo paraules. El poeta ha de tenir «obertes totes les finestres» perquè sorgeixi «el prodigi del poema» («2» [50], *Primer llibre de Bloomsbury*), malgrat que a «L'ombra» [76] (*Temps d'interluni*) no pot evitar plantejar-se si no seria més profitós «deixar, com ara, que els mots em dictessin / la seva voluntat i acceptar el risc / de veure'ls créixer amb renovada força».

3.6 El lector

Per cloure aquest itinerari per l'obra poètica de Miquel Martí i Pol hem decidit reservar pel final l'element que clou el procés dialèctic que genera la poesia i al qual ja ens hem referit en més d'una ocasió: el lector. Un lector, en aquest cas, sempre va ser estimat i valorat pel poeta i amb el qual va mantenir un lligam cada vegada més íntim.

Les primeres referències evidents als lectors les trobam al recull *Quinze poemes* (1954-1955). En les composicions de les dues primeres etapes, com indica Farrés (1983: 22), el to d'aquesta relació entre el poeta i el «vosaltres» lector és encara profètic i, de vegades, incitador, i ho veiem clarament en els poemes del recull que acabam d'esmentar. De totes maneres, la idea de l'estimació als lectors ja apareix en aquests llibres. En el «III» [3] dels *Quinze poemes*, per exemple: «vosaltres / no ho creureu, però és cert que he estat hoste del vent / i de la llum només un sol instant / i que lluny del brogit, en el més alt silenci, / us he comprès i us he estimat amb tota l'ànima». O en el poema citat més amunt «Avui també» [16] de *El poble*: «com cada dia, avui també / estimaré tot de gent que no conec / i els parlaré en veu baixa, tendrament».

En aquesta poètica d'autor que esdevé *Quinze poemes* hi trobam tres poemes més («V», «VI» i «VII») que formulen una segona idea que ens remet a una característica de la poesia tractada anteriorment. Si en apartats anteriors havíem assenyalat que el poema era una eina d'autoconeixement per al poeta, l'espai idoni on aquest podia retrobar-se, en aquests poemes veurem com també el lector pot fer-lo servir amb el mateix propòsit. Mitjançant l'exercici de la lectura, el lector pot trobar en

els versos la seva pròpia veu sense necessitat de penetrar el sentit primigeni d'aquestes paraules («VI» [5]) o d'«esbrinar quines forces us mouen» («V» [4]). El poeta és conscient que la seva veu «creix lentament i segura» dins els lectors i és per això que ens parla per sincerar-nos («V»), per fer-nos intimar amb nosaltres mateixos («VII» [6]).

Així doncs, es demostra ja en aquests poemes la consciència d'una relació empàtica²⁴ entre el poeta i els lectors que arriba, fins i tot, a la identificació entre l'un i els altres mitjançant les paraules, «les meves —les vostres— paraules» («VI»). Aquesta comunió entre el jo poètic i el vosaltres arriba potser al seu punt màxim en el poema «Quasi autoretrat» [36] de *Crònica de demà* o, més concretament, amb el vers «confon-te amb mi com jo em confonc amb tu». Segons Broch (2006), això s'explica perquè el poeta «escriu per als altres perquè no reconeix cap distància entre aquestes veus i la seva, per això se sent amb la representativitat d'esdevenir veu de tots» (2006: 91). Per aquest mateix motiu, se sent complagut d'aquesta relació tan estreta amb els lectors; en bona mesura perquè sap que són ells els qui han de servir la seva essència —inscrite en el paper com adverteix a «Quasi autoretrat»— i fer-lo perdurable: «jo, llavors, em faré visible en totes les coses» («VI»); «i jo perduraré pels segles dels segles» («VII»).

La relació poeta - lectors es va constatant i reafirmant en el transcurs de l'obra poètica. Així, al següent títol publicat, *Si esbrineu d'un sol gest*, el jo poètic ja es refereix a un possible diàleg amb el «vosaltres», que són tots aquells qui del seu record n'han fet record, els qui han assumit com a pròpia la seva experiència («Amb el vent de llevant» [10]). Corregut aquest camí i decidit que el que escriu ho escriu «per a tothom» («He heretat l'esperança» [19]),²⁵ és a *Estimada Marta* quan el jo líric arriba a la màxima expressió amorosa cap als lectors, «amb els quals el poeta, des de la seva solitud i malgrat la distància que suposa la desconexió personal mútua, sap que estableix una evident complicitat [...] necessària perquè el producte final del seu acte de

---

²⁴ Diem empàtica perquè és una mateixa emoció estètica i vital la que uneix aquests dos individus: «confio molt que sempre hi haurà algun / desconegut que en llegir els meus poemes / se sentirà commòs, talment com jo / m'hi sento quan els escric» («Capfoguer», *Estimada Marta*).

²⁵ Broch (2006: 128) assenyala la reminiscència d'aquests versos —«vull que quedi ben clar / que això que escric ho escric per a tothom, / i que per a mi és com si el món sencer / girés entorn de l'eix dels meus poemes»— a algun poema de Pere Quart com «Ja és hora que se sàpiga», desproveïts del sentit irònic.

creació, el poema, sigui complet i perfet» (FARRÉS 2002: 12). És, doncs, en un poema de «Capfoguer», «Confio molt que sempre hi haurà...» [42], en què el jo líric expressa obertament la seva gratitud al lector, ara concretat en un singular «ell» per l'amor profund, fidel, «distant i net i essencial» que possibilita.

4. Conclusions

Arribats a aquest punt del nostre treball i amb el desig d'haver pogut oferir una visió global de les concepcions poètiques de Miquel Martí i Pol, consideram que és el moment de fer una revisió dels aspectes més rellevants que hem anat plantejant.

Com assenyalàvem al principi d'aquestes pàgines, en el cas de Martí i Pol, vida i poesia són concebudes com a parts indestriables d'un contínuum que es retroalimenta. El poeta va saber fer de la vida poesia i de la poesia l'eix entorn al qual organitzar la vida, i tan sols tres versos de *Haikús en temps de guerra* (1999- 2000) ens ho confirmen: «escric per viure / o bé al revés tal volta: / visc per escriure» (MARTÍ I POL 2010: 726). Amb aquesta premissa, no és d'estanyar que el poeta de Roda reflexionés sobre el fet poètic amb tanta vehemència perquè, fet i fet, el que assajava era l'explicació d'una de les seves activitats vitals més preuades, l'activitat que tal volta més condicionava totes les altres.

En el marc d'aquest estudi hem tractat d'apropar-nos als diversos intents del poeta de respondre al difícil interrogant «¿què és poesia?». Uns intents que, formulats en prosa i en vers, ens permeten construir una teoria poètica coherent i unitària no només pel fet que és aplicada amb tot rigor en l'obra poètica sinó perquè la poesia esdevé també el centre d'interès de molts dels seus poemes ja des de la producció més primerenca.

La idea principal que podem extreure de tots aquests textos és que, per a Miquel Martí i Pol, la poesia ha de néixer d'un procés de reflexió interior i diàleg amb un mateix en el qual els «mots de cada dia» han de ser avaluats, un per un, per la seva consistència i densitat. En aquest sentit, tenacitat, compromís —amb un mateix i amb els altres—, sinceritat i amor són les qualitats imprescindibles que el poeta s'autoimposa en aquest procés de creació que necessàriament sorgeix en la solitud de la cambra en silenci i en la nit.

El resultat d'aquests postulats —que, com acabam de dir, Martí i Pol expressa no només en els textos teòrics sinó també en la seva poesia— són uns versos que partint de la màxima de la senzillesa són capaços d'arribar a l'essencialitat de la cosa dita i

d'assolir la complexitat lírica i conceptual que el poeta es requereix en aquest exigent exercici d'autorecerca que li esdevé la poesia.

En aquestes circumstàncies i per aquest diàleg pacient que estableix entre poesia i experiència, els versos de Miquel Martí i Pol són capaços d'aconseguir un dels interessos més cercats pel poeta, la comunicació amb el lector a qui, com hem vist, estima i, amb freqüència, agraeix que acabi de tancar el sentit dels seus poemes. I és que, en néixer del compromís vital amb un mateix i amb la gent del poble, la poesia de Martí i Pol aconsegueix crear uns forts vincles d'empatia entre poeta i lector, un espai dotat d'una certa màgia en el qual la veu del poeta i la del lector es confonen, en el qual el lector s'hi sent commogut i comprès com ja s'hi sentí el poeta.

5. Bibliografia citada

- BALLART, Pere. *El contorn del poema*. Barcelona: Quaderns crema, 1998.
- BERENGUER, Jordi. «Les concepcions poètiques de Miquel Martí i Pol (1944-1951)». *Col·loqui Miquel Martí i Pol. 1948 cinquanta anys de poesia 1998*. Vic: Eumo Editorial, 2000, p. 109-120.
- BROCH, Àlex i PLANAS, Xevi. *Miquel Martí i Pol, vida i poesia*. Barcelona: Proa, 2006.
- BROCH, Àlex. «Miquel Martí i Pol: vida i memòria poètica». *Serra d'Or*, 471, març 1999, p. 41-44.
- «Pròleg». MARTÍ I POL, Miquel. *Antologia poètica*. Barcelona: Barcanova, 1999.
- «Pròleg». MARTÍ I POL, Miquel. *Després de tot*. Barcelona: Proa, 2002.
- CAPMANY, Maria Aurèlia. «Per què neix un poeta?». MARTÍ I POL, Miquel. *L'hoste insòlit*. Barcelona: Proa, 1979.
- DESCLOT, Miquel i MEDINA, Jaume. «Pròleg» MARTÍ I POL, Miquel. *El llarg viatge*. Vol. II, Obra poètica. Barcelona: Edicions del Mall, 1979.
- DESCLOT, Miquel. «Al taller de Miquel Martí i Pol». MARTÍ I POL, Miquel. *Amb sang els compto*. València: Eliseu Climent, editor, 1993.
- ELIOT, T. S. «La tradició i el talent individual», *Llegir i escriure*. Barcelona: Empúries, 1996.
- FARRÉS, Pere. «El llarg viatge poètic de Miquel Martí i Pol». *Els marges*, 7, 1976, p. 121-128.
- «Una aproximació a la poètica de Miquel Martí i Pol —a propòsit de *Capfoguer*—», *Serra d'Or*, 237, juny 1979, p. 35-38.
- «Estudi introductor» MARTÍ I POL, Miquel. *Antologia poètica*. Barcelona: Edicions 62, 1983.
- «L' hora de Martí i Pol, en un moment decisiu». *Reduccions*, 42, 1989, p. 72-80.
- «Miquel Martí i Pol, la construcció d'una poètica». *Col·loqui Miquel Martí i Pol. 1948 cinquanta anys de poesia 1999*. Vic : Eumo Editorial, 2000, p. 93-108.
- «Pròleg». MARTÍ I POL, Miquel. *Estimada Marta*. Barcelona: Edicions 62, 2002.
- «Estudi introductor. MARTÍ I POL, Miquel. *Nova antologia poètica*. Barcelona: Edicions 62, 2005.
- FERRATÉ, Joan. «La operación de leer: principios y ejemplos de interpretación», *Dinámica de la poesía*. Barcelona, Seix Barral, 1982.

- GARCÍA, Xavier. «Miquel Martí i Pol, poeta del poble», *Oriflama*, núm. 124, novembre de 1972, p. 41-43.
- MARTÍ I POL, Miquel. «Nota a la primera edició». *L'arrel i l'escorça*. Vol. I, Obra poètica. Barcelona: Edicions del Mall, 1979
- ¿Què és poesia?*. Barcelona: Empúries, 2000.
- Poesia completa*. Barcelona: Edicions 62, 2010.
- SULLÀ, Enric. «Miquel Martí i Pol: *Amb vidres a la sang*. Obra poètica. III. Pròleg de J. Hösl. Barcelona, Llibres del Mall, 1977». *Els marges*, 11, 1977, p. 121-122.
- TORRENTS, Ricard. «Pròleg». MARTÍ I POL, Miquel. *Amb els ulls oberts*. Barcelona: Proa, 2008.
- TRIADÚ, Joan. «Pròleg». Martí i Pol, Miquel. *Les clares paraules*. Vol. IV, Obra poètica. Barcelona: Edicions del Mall, 1980)
- VALLVERDÚ, Francesc. «El llarg viatge de Miquel Martí i Pol». *Serra d'Or*, núm 202, p. 197

6. Apèndix

6.1 Índex de poemes²⁶

<i>Paraules al vent</i> (1951-1953).....	51
1. «Nosaltres ben mirat»	51
<i>Quinze poemes</i> (1954-1955).....	51
2. «I».....	51
3. «III»	52
4. «V»	52
5. «VI».....	53
6. «VII».....	53
<i>Si esbrineu d'un sol gest</i> (1954-1957).....	54
7. «Tot té un gest de retorn»	54
8. «Dits de pluja pentinen»	54
9. «Arran de sorra l'espill»	55
10. «Amb el vent de llevant»	55
11. «Ara us puc dir»	55
12. «Quan tenia quinze anys»	56
13. «Aquests versos els dic»	56
<i>El fugitiu</i> (1952-1957).....	57
14. «Com la pluja d'hivern».....	57
15. «Hi ha un temps pel sofriment i un temps per estimar...»	57
<i>El poble</i> (1956-1958)	57
16. «Avui també»	57
17. «El poema».....	58

---

²⁶ Com ja hem indicat, per a l'elaboració d'aquesta selecció de poemes ens hem basat en l'edició de la *Poesia completa* d'Edicions 62 (2010). L'organització d'aquest apèndix ha estat feta per ordre cronològic malgrat que en el nostre comentari no hem emprat el mateix criteri. El motiu que ens ha conduït a optar per aquesta distribució ha estat que pensam que d'aquesta manera es fa més visible a quina època de producció pertany cada poema.

18.	«Meditació última»	59
	<i>He heretat l'esperança</i> (1963-1967)	59
19.	«He heretat l'esperança»	59
20.	«Podem, si vols, asseure'ns»	60
21.	«Jo ara em veig créixer»	60
22.	«Pico l'ullet»	61
	<i>Autobiografia</i> (1965-1966)	61
23.	«Petita faula de mi mateix»	61
24.	«Lletra»	62
	<i>La fàbrica</i> (1970-1971)	63
25.	«A la manera de J. V. Foix»	63
26.	«In memoriam»	64
	<i>Vint-i-set poemes en tres temps</i> (1970-1971)	65
27.	«Mireu-me bé: sóc l'altre...»	65
28.	«Aquest poema és un...»	65
	<i>Llibre sense títol</i> (1970-1971)	66
29.	«Qui mena el vent sense esperit de dansa?...»	66
30.	«T'escric amb neu, Miquel...»	66
31.	«Hisso el velam en una mar adversa...»	67
32.	«Ara en tinc prou amb la remota...»	67
	<i>Llibre dels sis sentits</i> (1974-1975)	68
33.	«IV»	68
34.	«V»	68
	<i>Quadern de vacances</i> (1975)	70
35.	«Metamorfosi-I»	70
	<i>Crònica de demà</i> (1976)	71
36.	«A trenc de fosca»	71
37.	«Quasi autoretrat»	71
	<i>Estimada Marta</i> (1977-1978)	72

38.	«Cap gest sobrer. Tot mesurat i breu...».....	72
39.	«A trenc de pell i a trenc d'ungles i dents...»	72
40.	«Encara escric amb una certa por...»	72
41.	«Passen els anys i tota flor es marceix»	73
42.	«Confio molt que sempre hi haurà algun...»	73
43.	«Amb qualsevol pretext, amb qualsevol...»	73
44.	«Discretament però amb aquella força».....	73
<i>Les clares paraules (1979)</i>		74
45.	«Goig de la paraula»	74
46.	«En la fosca»	74
47.	«En plenitud»	74
48.	«A tot m'avinc».....	74
<i>L'àmbit de tots els àmbits (1980)</i>		75
49.	«Capvespres flonjos»	75
<i>Primer llibre de Bloomsbury (1980-1981)</i>		75
50.	«2»	75
51.	«23»	75
52.	«30»	75
53.	«45»	76
54.	«47»	76
<i>Andorra (postals i altres poemes) (1983)</i>		76
55.	«De tu i de mi»	76
56.	«Paisatge amb figura».....	77
57.	«Un sonet per a tu»	77
58.	«Onejar de grandalles».....	78
59.	«17»	78
<i>Llibre d'absències (1984)</i>		80
60.	«Lletra a Dolors»	80
61.	«Parlem de tu»	80

62.	«L'espai de mi»	81
<i>Per preservar la veu (1980-1984)</i>		81
63.	«Somiar despert»	81
64.	«Aquestes ratlles»	81
65.	«Parlo de mi».....	82
66.	«De sobte el foc»	82
67.	«Nou tankas de circumstàncies» (fragment)	82
<i>Els bells camins (1984-1985)</i>		83
68.	«Petita suite»	83
69.	«A mig aire».....	83
70.	«Absència»	83
71.	«Més comprendràs».....	84
72.	«Tot el que tinc»	84
73.	«Creixences»	84
<i>Temps d'interluni (1986-1988)</i>		84
74.	«Les paraules»	84
75.	«Doble fons»	85
76.	«L'ombra».....	85
77.	«La cambra».....	85
78.	«Et desvetllen els versos a la nit...»	86
<i>Suite de parlavà seguit de Algú que espera (1990)</i>		86
79.	«Potser el consol és una veu pregona...»	86
<i>Un hivern plàcid (1991-1993)</i>		86
80.	«Un altre espai»	86
81.	«Tema amb variacions» (fragment)	87
82.	«Propòsits»	87
83.	«Vida privada»	88
84.	«Algú ».....	88
<i>Llibre de les solituds (1995-1997)</i>		89

85.	«Cala Mesquida»	89
86.	«Enraonies»	89
	<i>Haikús en temps de guerra (1999-2000)</i>	90
87.	«Haikús i tankas del solitari» (fragment)	90
	<i>Després de tot (1990-2002)</i>	90
88.	«Atzucac»	90

6.2 Selecció de poemes

Paraules al vent (1951-1953)

1. «Nosaltres ben mirat»

Nosaltres, ben mirat, no som més que paraules,
ordenades, si voleu, amb altiva arquitectura
contra el vent i la llum,
contra els cataclismes,
en fi, contra els fenòmens externs
i les internes rutes angoixoses.
Ens nodrim de paraules
i, algunes vegades, habitem en elles:
així en els mots elementals de la infantesa,
o en les acurades oracions
dedicades a lloar l'eterna bellesa femenina,
o, encara, en les darreres frases
del discurs de la vida.
Tot, si ho mireu bé, convergeix en nosaltres
perquè ho anem assimilant,
perquè ho puguem convertir en paraules
i perduri en el temps,
el temps que no és res més
que un gran bosc de paraules.
I nosaltres som els pobladors d'aquest bosc.
I més d'un cop ens hem reconegut
en alguna antiquíssima soca,
com la reproducció estafeta
d'una pintura antiga,
i hem restat indecisos
com aquell que desconeix la ciutat que visita.
Però la nostra missió és parlar.
Donar llum de paraula
a les coses concretes.

(MARTÍ I POL 2010: 31)

Quinze poemes (1954-1955)

2. «I»

Primer la veu i dons inevitables,
vels blanques a ponent i la nit.
Estimareu atuells inservibles
i el vostre pare que Déu l'hagi perdonat.
Grumets d'un vaixell en perpetu naufragi
per mars apuntalades amb fustotes obscures
i un dossier de lilàs que us fa l'aire feixuc.

Destí d'aigua ploguda per camins invisibles,
sense mar ni retorn;
petit destí i, amb tot, l'estimeu tendrament.
Llavors un gest només, una sola paraula
pot concretar el poema,
i les mans tan alçades i els ulls desorbitats.

Destí d'estrella o d'arbre sense veu, sense oblit,
i un compendi inefable de perruques.
Per fer l'amor necessiteu permís
del batlles i els amics i els coneguts.
És com si el món comencés a la porta
de casa vostra, i vent pels corredors.
Esdevindreu, com un ninot, grotescos
i el suïcidi no és cap bella norma.
No hi ha remei ni untura,
recomençar és morir una mica més
i altre cop mar i vent i sol i boira.

(MARTÍ I POL 2010: 51)

3. «III»

He anat creixent amb el matí sense imposar-me límit.

Coneixereu que sóc jo perquè la veu no ment.

Més amunt de les comes també hi ha l'esperança
i un poblet esquifit de rara perspectiva.
Quan torni us contaré tot de secrets.

Vosaltres

no ho creureu, però és cert que he estat hoste del vent
i de la llum només un sol instant
i que lluny del brogit, en el més alt silenci,
us he comprès
i us he estimat amb tota l'ànima.

(MARTÍ I POL 2010: 52-53)

4. «V»

Hi ha un remolí a l'aigua on les paraules es fan dolces,
on les paraules es fan lentes i clares
com les profunditats.

Hi ha un lloc a l'espai on la veu us ressona,
on la veu us envolta i sedueix
com si cridéssiu dins d'una cova.

Si us dic això és per sincerar-vos
amb vosaltres mateixos.

No vulgueu esbrinar quines forces us mouen.

Hi ha la vida i la mort immutables.

La resta són paraules.

Estimeu-vos, germans, pel que us dol i us encisa.

(MARTÍ I POL 2010: 54)

5. «VI»

Aquells que no he estimat,
aquells que ni tan sols he conegut,
han de servir de mi la part més pura.

Vosaltres, solitaris, que direu el meu nom
i trobareu la pau llegint els meus poemes.
Per a vosaltres escric
amb l'efusió d'un abraç de germà.

No m'estimeu per l'esforç que suposa.
Escriure per a vosaltres
és com repetir-se lentament
els versos d'un poema estimat.

Quan llegiu els meus llibres
hi trobareu la vostra pròpia veu,
la buidor elemental del vostre viure
que us omple les mans de vent.

No vulgueu penetrar-ne el sentit.
Isoleu-vos en íntims jardins
o en cambres silencioses
i pregueu amb les meves —les vostres— paraules
meravellosament vives i actuals.

Jo, llavors, em faré visible en totes les coses.

(MARTÍ I POL 2010: 54)

6. «VII»

Tota d'arrels la meva veu no creix.
Em mullaré les mans
i atraparé tots els ocells
per fer expandir, d'encàrrec, les paraules que he dit.

Cal que tothom s'admiri
del meu secret poder:
els pobladors del bosc
i els altres,
els que temen la quietud.

Jo sóc qui us parla en les tenebres.
La meva veu s'insinua
i creix lentament i segura dins vostre.
Tantes vegades com us heu preguntat
el perquè de les coses
us he contestat finament
amb una polida reverència.
Puc, si voleu, fer-vos intimar
amb vosaltres mateixos,
perquè aprengueu a conèixer-vos
i oblideu tots els ideals mesquins,
car lluny d'allò que forma el vostre món
limitadíssim

no pot haver-hi res que us atregui amb fermesa.

Quan aprengueu d'estimar-vos ,
més que tota altra cosa,
s'haurà acomplert el gran manament
i jo perduraré pels segles dels segles.

(MARTÍ I POL 2010: 55-56)

Si esbrineu d'un sol gest (1954-1957)

7. «Tot té un gest de retorn»

Tot té un gest de retorn quan parlo d'estimar-te
i em fan ressò la pluja i la mar tan llunyana.

D'aigua recent les mans i els ulls i tot. Voldria
purificar el silenci amb un sol gest i ungir
secretament de llum els horitzons més íntims.

Llavors fóra el poema; i un enfilall de coses
no sabudes encara: gavines i silenci,
i els teus ulls i silenci, i la tarda, concreta,
pensant-se novament en tot, i jo i l'espai
en una desigual recerca de colomes,
i el prodigi només presentit del teu cos
fet vent i tarda i llum a les mans tremoloses.

(MARTÍ I POL 2010: 68-69)

8. «Dits de pluja pentinen»

Dits de pluja pentinen
els cabells de la tarda.
Et cap tot el paisatge
dins aquests ulls lentíssims.

Desarem esperances
i records a calaixos
molt íntims. Podem seure,
si vols, damunt catifes
de velles flors marcides
i unir les mans. Voldria
dir-te tots els meus versos
perquè la vida és curta:
el que no he escrit encara
i estimo tant, i els altres,
que tu fas perdurables
com una lletania
que dibuixa el silenci
amb ratlles de paraules.

Ignorant-la, diries
que la mort se t'allunya
com una dona ofesa.

Entre els teus ulls i l'ombra
hi ha un límit: els meus versos.

(MARTÍ I POL 2010: 70)

9. «Arran de sorra l'espill»

Arran de sorra l'espill
de la quietud de l'aigua
i el teu cos lleuger, lleuger
com una cançó poruga.

Arran de llavi el desig
i als dits un tacte de roses,
i el teu cos lleuger, lleuger,
entre el meu desig i l'aigua.

I aquí el poema es fa carn,
la teva carn i la meva,
i un sol crit sense ressò
dins l'oci immens de la tarda.

(MARTÍ I POL 2010: 71)

10. «Amb el vent de llevant»

Amb el vent de llevant estimaré el record
dels pins vora mar i les barques tan clares,
oh vells amics!
Tota la densitat del verd quan la tarda declina
al vell palau de tarongers
i un sol xiprer, com l'ombra d'un absent,
per fer la llum més pura.

Tots els qui heu fet record del meu record
estimareu com jo la veu del vent
i l'enyorança clara de les veles.
Això us farà menys inclement l'absència
i jo podré dialogar amb vosaltres
com a les tardes íntimes,
vora la mar quietament amiga.

(MARTÍ I POL 2010: 78)

11. «Ara us puc dir»

Ara us puc dir que sóc un home antic
en el gest i en la veu
i que he estimat les coses com si fossin germans;
per això he esdevingut tan feble i solitari.
Tornar on comença tot, la pedra i el neguit
i la veu que fecunda cada cosa,
prudent com un ocell
i alhora agosarat
com si el destí fos una deu secreta.

Ara us puc dir que ja res no m'apressa
i que tot el que és vell
m'atreu amb una càlida dolcesa,
que he ben desat el vent en un calaix secret
i estimo la duresa de la pedra.

No sé si podré escriure gaire més,
ja que l'esforç de suportar aquest pes
dels anys que encara no he viscut
m'abaltirà potser i em farà insípid;
vosaltres ho direu, els qui em llegiu, germans.

Però de tant de temps de sofriment
no en vull altre record que aquest de retrobar-me,
elemental i rar com una criatura,
avui que, lluny dels meus, he sentit enyorança.

(MARTÍ I POL 2010: 78-79)

12. «Quan tenia quinze anys»

Quan tenia quinze anys vaig escriure un poema.
Era el temps d'estimar i jo encara era pur.
Us en podria dir gairebé tots els versos
perquè llavors encara no pensava en l'angoixa
i d'aquell temps en servo ben vius tots els records.
I ara he estimat i he sofert i sóc home,
i tinc vint-i-set anys i la veu fosca i trista
i voldria oblidar tots els versos que escric.
Mireu-me bé les mans, com una rel em lliguen.
En les paraules sóc talment inviolable
que cada mot em torna més i més solitari.
més impotent potser per creure en els prodigis.
Tinc la rel dels cabells amarada de sorra
i el vent, un vent de sal, em bufeteja el rostre.
Agonitzo de tant d'esforç per no saber-me
i és, per befa, en la veu que visc i que agonitzo.
I, encara, sé de cert que recomençar fóra
tan inútil i absurd que en el joc i perdria
tot el que encara em resta d'insabut i d'autèntic,
allò que potser els altres servaran quan em perdi.

Tot el que estimo i vull es resoldrà algun dia
en un sol mot obscur i dens, inajornable;
i només jo en podré saber l'abast per sempre.

(MARTÍ I POL 2010: 81)

13. «Aquests versos els dic»

Aquests versos els dic per mi tot sol,
ara que estimo tant la solitud
i estic malalt i sovint m'entendreixo
fins a plorar,
ara que escriure em cansa
i els amics vénen a portar-me llibres
i em parlen de la gent que he conegut.

Aquests versos els dic per mi tot sol,
amb veu baixa, a la nit, perquè estimo el silenci,
quan els de casa dormen
i jo, oblidat, imagino follies
i no hi ha res que em sigui possible.

Tot el que ara voldria és imprecís i bell:
vent i camins i les mans plenes d'aigua
i un cos puixant com una bèstia jove.

Demà, en llevar-me, res no haurà mudat,
la gent s'aturarà per saludar-me
i farà sol a la tarda quan surti
a passejar, potser amb alguna noia.

Però aquells que m'estimen ploraran d'enyorança.

(MARTÍ I POL 2010: 83-84)

El fugitiu (1952-1957)

14. «Com la pluja d'hivern»
Com la pluja d'hivern, penetrar lentament
el do misteriós de la paraula
i ungir-se amb la virtut de l'infant que pidola.

Estimar en cada mot la densitat d'un món
que ens origina novament i ens nega
tota clement vel·leïtat de somni,
com si de créixer en la buidor tinguéssim
més afuats el seny i la tendresa.

Viure en el joc ardent del crit i la renúncia,
ordenadors del vent i dels prodigis,
i morir, oh morir!, encara amb les mans plenes
de paraules, de llum,
d'imprecisa bellesa.

(MARTÍ I POL 2010: 91)

15. «Hi ha un temps pel sofriment i un temps per estimar...»
Hi ha un temps pel sofriment i un temps per estimar
o, potser, tot és u i ens enganyem
amb el joc de la veu i del perill.

Més enllà de nosaltres, què perdura?
¿La roca, l'arbre, el vent i aquest silenci
no moririen si, de cop, deixéssim
de repetir-los, dòcils, cada dia?

(MARTÍ I POL 2010: 93-94)

El poble (1956-1958)

16. «Avui també»
Com cada dia, avui també
hi haurà galls matiners que esbandiran la boira
quan les dones escombrin el carrer
i jo, del llit estant, sentiré com la mare
posa carbó a la cuina
i em crida amb una mica de recança.

Com cada dia, avui també
estimaré tot de gent que no conec
i els parlaré en veu baixa, tendrament,
i els diré tots els versos que he après a la nit.
Com cada dia, avui també
la gent dirà bon dia quan em trobi
i les dones que renten tindran les mans vermelles
i un sol massís repintarà les fàbriques
quan els manobres alcin en triomf les gavetes.

Com cada dia, avui també
pregaré pels absents i pels mots
i m'esforçaré a repetir llurs noms,
que ja començo a oblidar,
perquè el record em purifiqui.

Com cada dia, avui també
pregaré pels absents i pels morts
i m'esforçaré a repetir llurs noms,
que ja començo a oblidar,
perquè el record em purifiqui.

Com cada dia, avui també
m'atordirà la fressa de la fàbrica
i envejaré una mica la quietud dels diumenges
i els jardins, a l'hivern, sota la pluja
i esperaré la nit per tancar-me a la cambra
i saber que tot, avui,
ha estat el mateix que cada dia,
que he estimat i he odiat
i que he après, potser, una mica de viure
i una mica, també, de morir.

(MARTÍ I POL 2010: 115)

17. «El poema»

El poema és la nit
i un balancí al terrat
i jo,
assajant de dir coses en veu baixa.

Si ara apaguessin els llums dels carrers
i també els llums del pont
i els de les cases,
el poble esdevindria
paorosament gran,
tràgicament indefens.

El poema és la nit,
la nit del poble
el poble dins la nit en una
meravellosa harmonia,

i jo al terrat,
segut al balancí,

dins el poble i la nit,
assajant de dir coses en veu baixa.

(MARTÍ I POL 2010: 135)

18. «Meditació última»

Ara és l'hora de dir que el poble persisteix
en les cases bastides on no hi havia cases,
en els arbres que creixen on no hi havia arbres,
en les noies que estimen per primer cop,
en tot allò que comença.

Ara és l'hora de dir,
ara és l'hora de recordar que el poble persisteix
en els carrers amb empedrat antic,
en el pont i en l'església
que han conegut tota la gent del poble
en tot allò que remembra el passat
amb un esforç vigorosament actual.

Ara és l'hora de dir que el poble persisteix
en les paraules que inventem cada dia,
en la gent que estimem
i en la gent que odiem
en la rutina de la feina
i en la rutina de la muller i dels fills.

Ara és l'hora de dir,
ara és l'hora de recordar que el poble persisteix
en tots nosaltres,
en cada un de nosaltres,
i que tot allò que hem fet
i tot allò que hem desitjat
és l'essència mateixa del poble indestructible.

(MARTÍ I POL 2010: 138)

He heretat l'esperança (1963-1967)

19. «He heretat l'esperança»

He heretat l'esperança dels avis
i la paciència dels pares.

I de tots dos els mots
dels quals ara em serveixo
per parlar-vos.

M'han dit que la naixença em dóna drets
inviolables.
Però jo sóc poruc i sempre em sento
una mica eixalat i solitari.

Visc en un poble petit,
en un país petit
i, tanmateix, vull que quedi ben clar
que això que escric ho escric per a tothom,

i que per mi és com si el món sencer
girés entorn de l'eix dels meus poemes.

Vagarejo tot sol pels carrers en silenci
i cada vespre escolto el cant de les sirenes
des del terrat de casa.

(MARTÍ I POL 2010: 166)

20. «Podem, si vols, asseure'ns»

Podem, si vols, asseure'ns als mateixos
sillons de sempre i rellegir els poemes
que vas escriure ja fa temps.

No sembla
sinó que el món s'acabi en els prestatges
on s'arregleren llibres i silenci,
pols de paraules i records.

No oblidis,
però, que a fora hi ha la gent, els altres,
i la feixuga càrrega dels dies.

Se't corcarà la veu de tan solemne
si no surts al carrer, i et veuràs créixer
lligat a tu mateix, com una nosa.

Car no perdura el vent de les paraules
sinó el risc de donar-se per comprendre,
i el que compta és l'esforç de cada dia
compartit tenaçment amb els qui creuen
que cada gest eixampla l'esperança,
que cap dia no es perd per als qui lluiten.

(MARTÍ I POL 2010: 166)

21. «Jo ara em veig créixer»

Jo ara em veig créixer més que mai en les coses.
La tardor, per exemple, no és un joc de paraules
i quan dic «el meu poble» vull dir la gent que conec.
Ben aviat faré trenta-set anys
i m'ha tocat viure temps difícils,
però mai no havia sabut com ara que en el risc
de comprendre hi ha la força que mou
els pobles i els fa créixer.
Ha estat un llarg camí i a estones m'he sentit
tan sol i desvalgut que ni el recurs
de les paraules no em servia de gaire.
Qui m'havia llançat a l'aventura?
Heus ací que, una a una,
m'abandonaven les velles presències,
inamovibles i estèrils,
i era dens de presagis el silenci de casa,
el silenci de la gent i del poble.
Fins que un dia em va caure la pell de les mans
i la sang em va batre tan fort als polsos
que em vaig haver d'estintolar per no caure.
I ara he obert de bat a bat les portes de casa
perquè hi entrin de nou la gent i les paraules,

perquè hi creixi la gent i les paraules serveixin
per fixar l'esperança de la gent en la gent
(només això, ben cert, només això)
i ens puguem mirar als ulls sense vergonya.

(MARTÍ I POL 2010: 170-171)

22. «Pico l'ullet»

Pico l'ullet per seduir les noies.
Em pinto roig per espantar el vicari.
Escupo mel per atrapar les mosques.
Surto en ser fosc i encalço les veïnes.

No tinc sis-cents i habito en casa d'altri.
Per no gastar, faig l'amor a les fosques.
M'empasso tot el que diu el diari
Tinc dona i fills i una amant noruega.

M'enfilo al mar i em banyo a la muntanya.
Sóc orellut i calb i pacifista.
Ploro el passat i el futur m'espervera.

Quan sóc ben sol mastego paraulotes.
Em rento el cap amb aigua destil·lada.
Vaig sempre curt de temps i de butxaca.
Educo els fills en el temor dels homes.
Crido el mal any per les places desertes.

Escric de nits; de dies venc neveres.
Passo l'estiu al bell mig d'una fulla.
Em moriré un dimecres a la tarda.
Quan sigui mort, merda pels vius i a rengle!

(MARTÍ I POL 2010: 174)

Autobiografia (1965-1966)

23. «Petita faula de mi mateix»

1

Jo, per exemple, em llevo
cada dia a les set
vint-i-cinc i m'afaito
lentament perquè em vagui
de reprendre, una a una,
les paraules i omplir-me'n
les mans. Són llargs els dies,
llargues les hores lentes,
i ara la gent creix massa
de pressa i tothom perd
el temps en ximpleries.

2

Jo, per exemple, esmorzo
discretament i em rento
polidament la boca,
i tot té un aire plàcid
mentre em vesteixo, i penso
que el món és una cambra

petita, amb quatre mobles
per tota companyia.
Però la gent creix massa
de pressa i tothom perd
el temps en ximpleries

3

Jo, per exemple, dintre
de poc ja farà vint-
i-tres anys que treballo
vuit hores cada dia,
i he viscut sempre al poble
i he engendrat fills, i estimo
les coses i el silenci,
i encara em vaga als vespres
tot sol al fons de casa
d'escriure algun poema.
Però la gent creix massa
de pressa —ja ho he dit—
i llegeix poc i pensa
molt menys i tothom perd
el temps en ximpleries.

(MARTÍ I POL 2010: 188-189)

24. «Lletra»

Ara que estic ben sol i és nit a fora
t'escric només per dir-te que les coses
no han mudat gens d'ençà que vam deixar-nos,
que els arbres moren lentament, com sempre,
i el riu segueix el curs de cada dia.
T'escric del poble estant i em creixen líquens
a les mans i em ressonen les paraules
silenci endins, entre llibres i somnis.
Estic tan sol que no goso ni moure'm.
Tot el temps em transcorre entre la nosa
de mi mateix, si em giro a mirar enrera,
i un horitzó de tu que se m'allunya.
Ara tot és solemne, tal vegada
perquè el risc és molt gran i em meravella
saber que tot m'ho jugo a una paraula.
Sempre hi ha un gest profund que no es mesura
ni amb les mans ni amb la veu, un gest que ens posa
tan enfront de nosaltres que diries
que hem nascut altra volta. Jo podria
poblar aquest gran silenci de presències
i, a poc a poc, esdevenir-ne el centre,
podria dir-te coses més concretes
per convertir la solitud en sorra
i arrelar-hi potser, però aleshores
un vent de sal em malmetria els llavis
i estimo massa l'oci de parlar-te.
Vet aquí, doncs: t'escric i és nit a fora.

¿Què més podria fer per apressar-te
si el temps ja no pot res contra l'espera
de tu que m'he imposat, i no m'arriba

cap remor de la nit i resto immòbil
perquè el silenci ets tu i tinc por de perdre't?
Cada paraula és una mà que s'obre
per rebre una altra mà. Sóc tot paraules
i em dono tot perquè l'esforç de créixer
ja no em taca la pell ni em desconcerta.

Tot això ho sé d'ençà que cada cosa
se'm fa present, insòlita i precisa,
si tanco els ulls, d'ençà que em martelleja
l'enyor com un malson i visc tothora
voltat de mi mateix. Hi ha dies —creu-me—
que em refuso a pensar-te. No et voldria
separar del silenci ni sotmetre't
a la mesura del desig i, en canvi,
te'm mostres tan concreta que no sembla
sinó que tinc la sang plena de vidres.

Ara t'escric, ja veus, només per dir-te
que tot és com abans, que res no muda
profundament si no ho toquem nosaltres,
que només ens pertany aquest silenci
que compartim i el risc de creure i créixer
com arbres isolats que uneix, a estones,
un mateix vent o una mateixa pluja.

(MARTÍ I POL 2010: 191-192)

La fàbrica (1970-1971)

25. «A la manera de J. V. Foix»

A trenc de mots m'adormo,
em llevo a trenc de mots.
Vuit hores m'empresonen,
l'escarceller és sord.
La fosca em fossilitza:
obriu els finestrons!
Algú escriu paraulotes
al llarg dels corredors.
S'apropen temps difícils,
ho ha dit el director.
Les dones s'esperveren,
ningú no atia el foc.
Jo només brando llibres,
ells branden un garrot;
el món serà dels dòcils;
no pot manar tothom.
S'enlloten les paraules,
tot és fangueig i por;
a cada cantonada,
profetes i burots.
La gent s'enfila al carro
de mort del vencedor.
Que pols que s'amuntega
pels múltiples racons!
No bufen vents de pluja;

si almenys la salaborr
clivellés l'aire tebi
i aquest regust tan dolç...
Però els tractats ho diuen
—què crema més que el foc?—:
amb quatre camallades
pots travessar mig món;
encalça meravelles,
tots els camins són bons;
no et quedis cap diumenge
a casa vora el foc,
i crema tots els llibres
quan siguis lluny i sol.
Travesso, solitari,
places i carrerons;
la gent em mig saluda
amb aire recelós.
A casa ja m'esperen;
menjo de pressa i poc.
Així que esmolo el llapis
ja torno a ser ben sol.
A trenc de mots em llevo,
m'adormo a trenc de mots.

(MARTÍ I POL 2010: 215-217)

26. «In memoriam»

Com que no sempre el poema s'organitza
entorn d'una subtil regolfada de conceptes,
ara puc dir que avui hem enterrat
la Soledat González,
que feia disset anys que netejava
les comunes de la fàbrica
i un any escàs que s'havia jubilat
perquè les cames ja no la servaven.

De res no servirà que li dediqui aquest poema;
i si dic que cantava mentre feia la feina
no faig sinó narrar
fets sense cap importància.

La Soledat González mai no havia
oblidat el seu poble, a Extremadura,
i deia que les glans que durant anys
havia compartit amb els porcs que guardava
eren de bon menjar i alimentoses.

Avui seria fàcil estibar meravelles.
La Soledat, l'hivern
foragitada del seu poble
en acabar la guerra.

Tot el que es perd es perd per sempre:
vosaltres, jo, la Soledat González...

(MARTÍ I POL 2010: 229)

Vint-i-set poemes en tres temps (1970-1971)

27. «Mireu-me bé: sóc l'altre...»

Mireu-me bé: sóc l'altre.
Coix de dos peus,
sorrut i solitari.
No vinc d'enlloc
i escric per sobreviure.
Desfaig camins
perquè no sé dreceres.
Reprenc costums.
Si ara pogués, jauria
pels marges clars
amb noies de pell fosca.
Però he crescut
i algú m'ha omplert de vidres
tota la sang.
Mireu-me bé: coixejo.
No tinc sinó
la veu que em representa.
Adollo mots
i els mots em purifiquen.

Emergiré de mi mateix el dia
que un vent terral
m'eixugui els ulls. Són altes
les espases de foc
d'aquesta lluita
que em serva dret
contra la por i el somni.
Mireu-me bé,
mireu-me bé: sóc l'altre.

(MARTÍ I POL 2010: 235)

28. «Aquest poema és un...»

Aquest poema és un
sol de palla trenada
collit al fons d'un pou
al punt de mitja tarda.
El pou temps ha que és sec,
la gent beu altres aigües.
De tant en tant, algú
hi treu el cap i marxa.
Al més pregon del pou
hi nien set aranyes.
Teixeixen, pacients,
sols de palla trenada.
Si bufa un xic de vent
els sols puguen enlaire.
Quan surten pel brocal
la tarda és molt més clara.
Aquest poema és un
sol de palla trenada.

(MARTÍ I POL 2010: 239-240)

Llibre sense títol (1970-1971)

29. «Qui mena el vent sense esperit de dansa?...»

Qui mena el vent sense esperit de dansa?
Qui assota el mar sobrer de llum i escuma?
Qui obre camins pels cims de les muntanyes?
Qui engega el doll insòlit de la pluja?

Qui cull petxines per les torrenteres?
Qui sega l'herba en prats inundats d'aigua?
Qui esprem llimones, geniüt i estèril?
Qui passa la frontera al clar de lluna?

Qui encalça noies pels carrers més cèntrics?
Qui empunya Leiques a les cantonades?
Qui es desvesteix del matí fins al vespre?
Qui mou soroll damunt vehicles fràgils?

Refaig el món, mot rera mot, solemne
No he mudat gens i em reconec a penes.
Gireu el full d'aquest llarg temps d'espera
i em trobareu al mateix lloc de sempre.

(MARTÍ I POL 2010: 255)

30. «T'escric amb neu, Miquel...»

T'escric amb neu, Miquel,
amb tinta blanca,
arraulit i poruc
com un pardal;
més que sol, solitari.
La neu, Miquel,
se'm fon al moll dels ossos
i et parlo del que veig,
ben poca cosa,
des d'aquest racó estricte
de mi mateix, Miquel,
que, dia rera dia,
es redueix i em tempta.
Tinc la sang freda
com la neu, Miquel;
no s'escalfa amb paraules
i ja no em queda a penes
res més que això. De quina
profunda nit
ens fan pouar l'aurora,
i que fred que és el vent
a dins de casa.
No escric, Miquel,
diguem que confegeixo
tot un passat lentíssim,
remotíssim,
que és, per escarni, l'únic
futur que tinc a mà.
Miquel, envejo

qualsevol cosa fàcil i senzilla,
però tot m'és defès,
puc mirar endins només
i els ulls se'm clouen
ni cansats ni vençuts.
No em quedes sinó tu,
Miquel, germà,
i aquesta neu a fora,
fred sobre fred,
buit sobre buit,
silenci,
i el poc espai de mi
que em resta per recórrer.

(MARTÍ I POL 2010: 259-260)

31. «Hisso el velam en una mar adversa...»

Hisso el velam en una mar adversa.
Pel llom del vent s'esmuny la gent esquiva.
Del llit estant escric en pedra viva
i assajo noves formes de conversa.

Amistançat amb una noia persa,
visc a recer d'una ombra fugitiva.
Cap plom no m'espesseix la sang, ni em priva
cap mirall d'escrutar la llum diversa.

No vinc d'enlloc i l'enyor m'estalona.
M'assec a reposar al cristall d'una ona
i encalço fugitius pels corredors.

Amb quatre salts m'allunyo de la plaça
i per no caure al pou del poc i el massa
faig a miques el vidre de color.

(MARTÍ I POL 2010: 265)

32. «Ara en tinc prou amb la remota...»

Ara en tinc prou amb la remota
presència dels mots
i el secret que no diuen,
amb el vent que udola a fora
i el fred que se m'enfila per les cames.
D'aquest no-res en poden néixer aurores.
I mentrestant
Destil·lo una saliva amarga
i a cada objecte conegut
hi diposito
la pols d'una mirada.
El que detura el temps no és l'esperança.
Els mots, el deturen
el descol·loquen per crear una nova
presència dels objectes.
A través del mirall de les paraules
llegeixo un temps
que no té res d'unívoc
i salto sense moure'm d'angle en angle

sense por de la por
immòbil com un rèptil.
Amb el gest es pol·lueix la presència
i el cos esdevé fang i s'encrostonà.
És el gest, el que mata.

(MARTÍ I POL 2010: 268-269)

Llibre dels sis sentits (1974-1975)

33. «IV»

Passo la mà pel llom de les muntanyes
alço la pell del mar i toco el dins
tèbiament acollidor de l'aigua,
apamo places i carrers i sóc
el vent que emmotlla tantes sines joves.
Bec una embosta d'aigua en cada fons
i em rento els ulls en totes les rieres.
Palpo l'escorça d'arbres seculars
i faig empelta en els plançons més joves.
Tusto l'espatlla dels que passen. Tinc
un gest d'adéu per aquells se'n van
i un gest de benvinguda pels que tornen.
Cullo grapats de terra i amb les mans
molles de pluja els dono forma i vida.
Escric a les cruïlles dels camins
senyals secrets i xifres amb enigma
i esborro rastres comprometedors
damunt la sorra de totes les platges.
Encenc, de nit, torxes pels navegants.
Quan s'apropa el mal temps brando campanes,
però si cal congrio tempestats
amb un sol gest desmesurat i tràgic.
Empunyo relles, fueitejo el vent,
recullo xarxes, grimpo a les bastides,
hisso banderes, faig sonar batalls,
afollo nius, disperso boira baixa,
truco a les portes, redacto pamflets,
meno tractors, acompasso les danses,
martellejos l'enclusa, faig, desfaig,
obro, tanco, enderroco, construeixo,
lligo i deslligo i fujo i torno i vaig
i vinc i caic, però m'aixeco.
I, en acabat, deso de nou la pàtria,
que és petita i l'estimo, en un racó
resguardat i discret del guarda-robes,
i torno al llit, on passo mitja vida,
i reposo una mica i tanco els ulls
perquè els records no fugin tan de pressa.
Després, del llit estan, sol i enyorós,
escric aquest poema.

(MARTÍ I POL 2010: 311-312)

34. «V»

No em coixeja cap vers,
amb sang els compto,

amb sang els faig i els dic
i amb mans d'escorça
dibuixo els signes muts
que els representen.
Si ho faig de nits i sol
no és per platxeri
de dies hi ha milers
d'ocells que grallen
i baixa brut el riu
de les paraules.
No em coixeja cap vers.
Jo sí coixejo
de tots dos peus i escaig
Clavat en terra,
arrelo en mi mateix
i m'alimento
només de fang de mots
fulles que cauen
i el sol podreix potser
massa de pressa
rosegador tossut
mastego créixens
que guardo en un ventrell
subsidiari
i m'aspregen el gest
i la saliva
Escup!, em diuen uns;
i d'altres: Mou-te!
Jo ni escupo ni em moc,
només mastego.
Mastegar és el meu fat
i no me'n queixo.
Dia vindrà que els llamps
fondran les roques,
que es trencarà un mirall
a cada fulla
i els coloms llançaran
sengles proclames.
Serà el crepuscle roig
de les falgueres,
el triomf de les deus
i de la menta.
Serà l'esclat del vent
i del salnitre
que desvetlla el neguit
de les genives.
Llavors escopiré
i a grans gambades
remuntaré el corrent
que ara em detura
i alertaré la gent
endormiscada.
Ei! —els diré—. companys,
ha arribat l'hora
deserteu recambrons

i passadissos
obriu de bat a bat
totes les portes
i mastegueu el vent
que és fruita nova.
Aquells que tinguin pou
que en treguin aigua
i que es renti tothom
a pler la boca
Esmoleu-vos les dents
a trenc de còdol
perquè petin els mots
altra vegada
com petaven abans
del gran silenci
Ja han granat els fruits nous
au, mastegueu-los
i escampeu-ne el sabor
fins que cap boca
no en desconegui el gust
ni la duresa.
Això diré i, agrest, prendré embranzida
i em desaferraré
del fang que em serva,
alat, però tocant
de peu a terra,
llibert, però submís a l'alta crida.
Tothom sabrà que sóc
aquell de sempre.

I a fora tot serà
calma i presagi.

(MARTÍ I POL 2010: 312-314)

Quadern de vacances (1975)

35. «Metamorfosi-I»

De tant en tant la mort i jo som u,
mengem el pa de la mateixa llesca,
bevem el vi de la mateixa copa
i compartim amicalment les hores
sense dir res, llegint el mateix llibre.

De tant en tant la mort, la meva mort,
se'm fa present quan sóc tot sol a casa.
Aleshores parlem tranquil·lament
del que passa pel món i de les noies
que ja no puc haver. Tranquil·lament
parlem la mort i jo d'aquestes coses.

De tant en tant, només de tant en tant,
és la mort la que escriu el meus poemes
i me'ls llegeix, mentre jo faig de mort
i l'escolto en silenci, que és tal com vull
que escolti la mort quan jo llegeixo.

De tant en tant la mort i jo som u,
la meua mort i jo som u, i el temps
s'esfulla lentament i el compartim,
la mort i jo, sense fer escarafalls,
dignament, que diríem per entendre'ns.

Després les coses tornen al seu lloc
i cadascú reprèn la seva via.

(MARTÍ I POL 2010: 321)

Crònica de demà (1976)

36. «A trenc de fosca»

No sempre és cert
que allí on acaba el mar
comença el vent,
que allí on acaba el vent
comença el bosc,
que allí on acaba el bosc
hi ha un pou profund
on cap veu no hi ressona.
Vinguts d'enlloc,
hi ha mots que solquen l'aire
i esdevenen perennes,
xifres i enigmes
que no dissol cap pluja,
i l'espasí de foc
dels dies alts,
l'angoixa i la tendresa.
Dispersa i vehement,
la vida és l'abegot
que brunz un sol instant
i es perdrà dins la tarda;
no el riu, solemne i dòcil,
que lliurarà les aigües a una mar
que el faci perdurable.

(MARTÍ I POL 2010: 343)

37. «Quasi autoretrat»

Mira'm davant aquest full de paper
confegint mots, convocant amb esforç
presències obscures. No el regust
d'uns anys esdolceïts, sinó el licor
d'ara mateix que bec a petits glops
avarament i amargament. Tindràs
la imatge certa d'aquest jo novell
desposseït de tot, senyor de tot,
que no projecta l'ombra cap enlloc
i es sobreviu en tot, desmesurat.
Mira'm inscrit damunt aquest paper
i solc a solc pots dibuixar-me el gest.
Tot és concret, i nu, elemental.
No tinguis por de penetrar el secret

d'aquest tendrísim jo que tens als dits.
Confon-te amb mi com jo em confonc amb tu.

(MARTÍ I POL 2010: 348)

Estimada Marta (1977-1978)

38. «Cap gest sobrer. Tot mesurat i breu...»

Cap gest sobrer. Tot mesurat i breu.
L'ordre perfà la solitud extrema
i converteix el joc en profecia.
Cap gest sobrer, i el lent fluir dels mots
que no transmuta en pols aquest silenci.

(MARTÍ I POL 2010: 370)

39. «A trenc de pell i a trenc d'ungles i dents...»

A trenc de pell i a trenc d'ungles i dents
retruny la veu. Sense dir res, sospeso
la densitat dels mots, la consistència.
No escriuré ni un mot que no em complagui
profundament. Els mots són el relleu
d'aquest paisatge estricte que dibuixo
i han d'ésser plens, suggeridors, compactes.
Cal que si mai algú s'hi aventura,
com ara jo, no es perdi per camins
massa intricats ni el venci la desesma.
No confegeixo signes, displicent.
En cada mot m'hi jugo l'existència.

(MARTÍ I POL 2010: 371-372)

40. «Encara escric amb una certa por...»

Encara escric amb una certa por
o, potser, més exactament caldria
parlar d'un cert pudor elemental
que, per sort meva, mai no m'abandona.
Escric amb por i no em dol confessar-ho
que aquesta por no té res de sinistra
i em fa una molt amable companyia.
Estimo molt, també, allò que escric.
Ho estimo tendrament, profundament,
no amb un amor egoista i pedant
sinó amb un amor clar, que posa accents
de llibertat damunt cada paraula.
D'aquella por i també d'aquest amor
en són plens els meus versos. Moltes coses
més no hi haurà tal volta, sobretot
en els que escric avui, desposseït
de tants de béns per no sé pas quins déus
no massa benvolents, però la por
i encara més l'amor resten intactes
i fins i tot augmenten, generosos.
ho sé i ho dic perquè constitueixen
l'arrel noble i profunda dels poemes
i n'afermen, propicis, l'estatura.
La resta, fet i fet, és pura anècdota.

(MARTÍ I POL 2010: 372-373)

41. «Passen els anys i tota flor es marceix»

Passen els anys i tota flor es marceix.
Passen els anys i escataran l'estuc
apegalós amb què els anys han cobert
la claredat diàfana del mur.
Des de molt lluny em miro tants d'estius
desmesurats. No em demanéssiu pas
que corregeixi res d'allò que he escrit
Allò que he escrit no és, potser, exemplar,
però ho estimo amb un profund amor,
amb un amor —ho puc ben dir— exemplar.

(MARTÍ I POL 2010: 373)

42. «Confio molt que sempre hi haurà algun...»

Confio molt que sempre hi haurà algun
desconegut que en llegir els meus poemes
se sentirà commòs, talment com jo
m'hi sento quan els escric. Hi confio
profundament, i puc imaginar
els clars estímuls de la descoberta,
la molt fecunda i estimable enveja
que establirà lligams irreversibles,
per tal com jo mateix n'he estat i en sóc
protagonista atent moltes vegades.
L'estimo ja des d'ara aquest lector
desconegut i amic. Sovint hi penso
i no tan sols en el moment d'escriure.
Entre ell i jo hi ha aquell profund amor
que per distant i net i essencial
no provoca ni dol ni patiment.
Ell —ho sé bé— no faltará a la cita
just al moment establert. Jo, des d'ara,
li'n dono ja sincerament les gràcies.

(MARTÍ I POL 2010: 374)

43. «Amb qualsevol pretext, amb qualsevol...»

Amb qualsevol pretext, amb qualsevol
fàcil pretext i amb mots de cada dia,
per preservar l'embruix i la tendresa
de cada mot i ennoblir-ne la força.
Creix el poema i delimita espais.
Creixerà més i serà l'eix secret
d'aquesta immensa esfera de la tarda
que giravolta lentament i és una
secreta deu de tantes coses belles.

(MARTÍ I POL 2010: 375)

44. «Discretament però amb aquella força»

Discretament, però amb aquella força
que no se sap ben bé d'on procedeix
vull deixar dit això que dic, les coses
elementals i clares que em commouen:
uns sentiments, uns anhels, uns neguits,
el fer i desfer senzill de cada dia.

Puc afirmar que sóc feliç en fer-ho,
intensament feliç moltes vegades.
Vull deixar dit això que dic, i prou.
Més endavant ja diré d'altres coses.

(MARTÍ I POL 2010: 377)

Les clares paraules (1979)

45. «Goig de la paraula»

Em crides sempre a més combat,
pensament viu, paraula viva,
enllà i endins de mi mateix.
No em dol, però; què fóra sense tu?
Tot es resol en el teu foc
que crema sense consumir
i en la pedra que dreces davant meu.
En tu i amb tu restitueixo
la densitat de cada cosa dita,
la densitat i més i tot, la vida.

(MARTÍ I POL 2010: 407)

46. «En la fosca»

Cos bell i solitud en un sol àmbit.

Tan clar com l'horitzó de qualsevol projecte,
pedra de somnis, aigua,
ventre suau, silenci.

Amb la punta dels dits i amb la mirada,
molt més enllà de l'escuma dels dies,
fes convergir desig, goig i recança.

I acluca els ulls. Veuràs com en la fosca
germina la paraula.

(MARTÍ I POL 2010: 409-410)

47. «En plenitud»

Potser és massa aviat per parlar d'alegria
però mira com ja tot proclama
en veu molt alta el triomf de la bellesa
i pensa bé en el que això representa.

No vulguis mai defugir la gran crida
ni tinguis por de caminar pel bosc
a plena nit,
perquè només a tu correspon de fixar
en pedra de paraules el que has vist
i llegar-ho a tothom perquè sigui estimat.

(MARTÍ I POL 2010: 419)

48. «A tot m'avinc»

A tot m'avinc, però no per renúncia
d'afectes i desigs, no per peresa,
sinó pel goig de compartir la plena
densitat d'aquesta aigua que s'esbalça

de sol a sol, pel goig intens de viure.

Bo i assegut —dret no podria—, esmolo
les dents del vent i escric des del silenci
d'una cambra poblada de presències.

(MARTÍ I POL 2010: 420)

L'àmbit de tots els àmbits (1980)

49. «Capvespres flonjos»

Què hi fem aquí?

I la gent que enraona
defora, de què parla?
Se'ns omplen massa de presències incertes
aquests capvespres flonjos
amb pols de temps perdut que dilueix
el perfil dels objectes.

Tensem bé l'arc del gest,
perquè el cos, pacient, trobi la perduda
cadència l'afany de restablir,
mot rera mot,
el foc de tots els horitzons possibles.

(MARTÍ I POL 2010: 439)

Primer llibre de Bloomsbury (1980-1981)

50. «2»

S'arbren els mots i alhora es destrueixen;
però si bufa un foranell propici
i tens obertes totes els finestres,
d'aquest combat estricte i necessari
pot sorgir-ne el prodigi del poema.

(MARTÍ I POL 2010: 449)

51. «23»

Si alguns mots han de fer-nos perdurables
que siguin clars i austers: aigua de pluja
porfídiosa; no ratxa de vent
que encén, fal·laç, els rostres i les fulles.

Tornem-ho a dir com qui no vol, volent:
si un sol mot ha de fer-nos perdurables
que sigui clar, i auster, i necessari.

(MARTÍ I POL 2010: 23)

52. «30»

Deixa que els mots conservin el misteri
del seu origen, per impur que sigui;
però salva'ls si pots de la feixuga
servitud que els sotmet a gratuïtes
verbositats, a incerts malabarismes

L'essencial es diu amb senzillesa.

El poema, que sigui l'aire en què
cada mot, exaltant-se, recuperi
la plenitud, l'esclat, la fantasia.

(MARTÍ I POL 2010: 461)

53. «45»

Dellà del camí i amb vent per somiar
algú hi haurà que repeteixi
les paraules que jo deixaré escrites.

El temps és un ocell que mai no atura el vol.

No pregunteu quin propòsit guia els mots
ni quin vel de misteri els afranqueix
de la feixuga servitud que sotja
tot allò que viu.

Que perdurin en l'aire, perquè algú
pugui sentir-ne l'eco pels camins
i fer-se'ls seus, amb vent per somiar.

(MARTÍ I POL 2010: 468)

54. «47»

Aquest poema és un cop de vent.

Més enllà tal vegada no hi ha res,
o potser el tot i el res s'hi confonen.

El silenci decanta el pensament
que es perd pels plecs subtils d'una cortina
que deforma el paisatge.

Espero un crit
que trenqui aquest embuix, o la presència
d'una noia d'ulls foscos que concreti
sense dir res el gran buit que ara em xucla.

Transcorre el temps i les cent mil agulles
del silenci teixeixen una frase
que conec bé i ara no em dol gaire:

Aquest poema és un cop de vent.

(MARTÍ I POL 2010: 469)

Andorra (postals i altres poemes) (1983)

55. «De tu i de mi»

De tu i de mi parlo molt: de nosaltres
d'aquest nosaltres càlid
dins el qual hi ha paraules i silencis,
projectes i neguits,
molt d'amor, i de vegades,
perquè no? una certa indiferència.
De tu i de mi parlo molt, de les nostres
entranyables foteses

de tot allò petit i subsidiari,
que ens confereix, al meu entendre, tota
la grandesa possible.
Minucios, parlo d'aquestes coses
i ho faig amb mots senzills, per tal que puguin
ésser compreses per tothom,
per mi mateix primer de tot
que me les dic moltíssimes vegades.
De tu i de mi parlo molt, i també
de llocs, d'amics, de la vida viscuda
i hi faig planerament
sense èmfasi ni joc,
tal com sovint parlàvem entre nosaltres.
No penso pas, t'ho puc jurar, que sigui
gran cosa tot plegat, diguem que es tracta
d'un lúcid exercici
per créixer i estimar: res més que això
o res menys, tal vegada.
Parlo molt de nosaltres, confegeixo
una petita història
com tantes d'altres. Vet ací el seu mèrit
si algun en té, o vet ací, si vols,
el que la fa clara i compartidora.

(MARTÍ I POL 2010: 490-491)

56. «Paisatge amb figura»

Mira com la tendresa també s'instal·la
dins aquest vast domini que tant t'afeixuga.
¿No creus que aqueta quietud és el que més
t'apropa a aquella pau que sempre dius que deleges?
S'ha fet fosc i s'encenen poc a poc els llums.
Cada mot que escrius és una prova irrefutable
d'aquella afirmació constant de tu mateix
que tanta falta et fa per no sentir-te
ni massa sol, ni massa desolat.
No ignores tanmateix que un mot esborra l'altre
i que pot molt ben ser que en acabar el poema
et sentis enxampat a la subtil teranyina
que tu mateix hauràs anat teixint.
La vida té aquest risc i d'altres que coneixes
força bé, però val la pena viure-la
bevent-ne a cada instant tot el licor.
Només així podràs apreuar la tendresa
que, com un solatge inesperat, és al fons
del got ple a vessar que ara et toca de beure,
i reconciliar-te, lúcid i escèptic alhora,
amb el teu propi fat i amb el dels altres.

(MARTÍ I POL 2010: 495)

57. «Un sonet per a tu»

Un sonet per a tu que em fas més clar
tant el dolor fecund com l'alegria,
un sonet amb els mots de cada dia,
amb els mots de conèixer i estimar.

Discretament l'escriu, i vull pensar
que el rebràs amb discreta melangia,
com si es tractés d'alguna melodia
que sempre és agradable recordar.

Un sonet per a tu, només això,
però amb aquell toc lleu de fantasia
que fa que els versos siguin de debò.

Un sonet per a tu que m'ha permès
de dir-te clarament el que volia:
més enllà de tenir-te no hi ha res.

(MARTÍ I POL 2010: 497)

58. «Onejar de grandalles»

Onejar de grandalles a les prades més altes.
Te n'ofereixo un ram. Amb tu retorno a Andorra,
amb tu que saps quins són els records que m'hi porten
perquè en vas compartir la profunda harmonia.
Retorno a Andorra amb tu pels camins del poema
i ens fan escorta el vent i tot de veus llunyanes
que els anys han convertit en ressò de les nostres.
Manllevaré clarors a la tarda quieta
i amb el groc del fullam i el blau de les muntanyes
faré d'aquest retorn l'ull glaçat del crepuscle.
Tot jo visc a redós de la imatge que em manca,
del neguit que m'empeny més enllà del silenci
i em manté desvetllat mentre els altres reposen,
tot jo espero que algú m'anuncii el miracle
i faig trenes de joncs amb el temps de l'espera
per temptar el temptador quan la lluna ho permeti.
Ara escriu, i amb el teu alenar m'acompanyes.
Se t'adormen coloms al fons de la mirada
i jo puc destriar lentament els teus somnis.
Una música lleu fa més fonda i secreta
la nostra solitud i allargassa les hores
que compartim, ben lluny del traüt i l'angoixa.
No em dol ni la remor del temps feixuc que passa
sense fer cas de cap desig, ni l'agonia
de la tarda que mor tranquil·la rera els vidres.
Tu em dols només, i amb tu, ple de vida viscuda,
i també ple del goig de l'instant que transcorre
i ens conté plenament, fugacíssim, benigne,
torno a Andorra pels vells viaranys del poema,
mentre onegen grandalles a les prades més altes.

(MARTÍ I POL 2010: 503-504)

59. «17»

Aquest llibre s'acaba i ara vull
fer una declaració: nosaltres sempre
hem estat econòmicament dèbils,
que se sol dir, per tant, ben pocs viatges

hauríem pogut fer sense l'ajuda
dels amics, i ara, doncs, vull esmentar-los
d'un a un en el curs d'aquest poema.
Primer de tot, en Pep, en Pep Bermudo,
amic de sempre, sempre inoblidable,
que ens va deixar tants cops l'apartament
sacrificant-se ell, perquè poguéssim
fruir-ne més. Després, tots els Rosanas:
la Maria del Carme i en Joan,
i els fills i els gendres, en Josep Maria,
la Maria Dolors junt amb en Bruno,
l'altra Maria del Carme i l'Enric,
i la Montse, que encara era una nena;
tots i cada un, en vam aprendre
lliçons de fonda amistat i tendresa
en vam aprendre i n'aprenem encara.
Finalment, els Arnó i els Giribet,
la Tensi, el seu Emili i el se Àlex,
i la Pipi, en Josep i l'Àlex (l'altre);
quants dinars!, quants sopars!, quantes estones
per voltar per Andorra, de converses,
de músiques, de llibres, de silencis!
Altres amics recordo que completen
a segon terme el fris de personatges,
entranyables tots ells, d'aquesta història:
els Vila i Riba, sobretot la Marta,
els Demiquels, el matrimoni d'Euros,
la portera, la gent de la botiga
on anàvem a fer totes les compres,
els qui emplen de vida aquests poemes,
i tants d'altres que poblen passadissos
d'una memòria que a estones em falla.
A tots vull evocar amb aquest poema;
per a tots vull que sigui una cortesa
prova de gratitud, més forta encara
per a aquells que amb el seu amor van fer-nos
possibles les estades i aquest llibre.
Tants anys després, els records m'acompanyen
i m'acompanyen els amics, amb una
fidelitat que em colpeix. Res no torna
del que hem viscut, però tot és més càlid
quan els records són una escorta amable,
per més que el vent afolli tants de somnis
i viure sigui desteixir fal·leres.
Aquest llibre s'acaba, i no voldria
cloure'l amb versos malenconiosos
Torno, doncs, als primers versos del llibre,
al primer vers, per ésser més exacte;
hi torno amb goig i amb la mirada encesa:
recordo Andorra amb cuixes de turistes...»

(MARTÍ I POL 2010: 506-508)

Llibre d'absències (1984)

60. «Lletra a Dolors»

Em costa imaginar-te absent per sempre.
Tants de records de tu se m'acumulen
que ni deixen espai a la tristesa
i et visc intensament sense tenir-te.
No vull parlar-te amb veu melangiosa,
la teva mort no em crema les entranyes,
ni m'angoixa, ni em lleva el goig de viure;
em dol saber que no podrem partir-nos
mai més el pa, ni fer-nos companyia;
però d'aquest dolor en trec la força
per escriure aquests mots i recordar-te.
Més tenaçment que mai, m'esforço a créixer
sabent que tu creixes amb mi: projectes,
il·lusions, desigs, prenen volada
per tu i amb tu, per molt distants que et siguin,
i amb tu i per tu somnio d'acomplir-los.
Te'm fas present en les petites coses
i és en elles que et penso i que t'evoco,
segur com mai que l'única esperança
de sobreviure és estimar amb prou força
per convertir tot el que fem en vida
i acréixer l'esperança i la bellesa.
Tu ja no hi ets i floriran les roses,
maduraran els blats i el vent tal volta
desvetllarà secretes melodies;
tu ja no hi ets i el temps ara em transcorre
entre el record de tu, que m'acompanyes,
i aquell esforç, que prou que coneixes,
de persistir quan res no ens és propici.
Des d'aquests mots molt tendrament et penso
mentre la tarda suaument declina.
Tots els colors proclamen vida nova
i jo la visc, i en tu se'm representa
sorprenentment vibrant i harmoniosa.
No tornaràs mai més, però perdures
en les coses i en mi de tal manera
que em costa imaginar-se absent per sempre.

(MARTÍ I POL 2010: 515)

61. «Parlem de tu»

Parlem de tu, però no pas amb pena.
Senzillament parlem de tu, de com
ens vas deixar, del sofriment lentíssim
que va anar marfont-te, de les teves
coses parlem i també dels teus gustos,
del que estimaves i el que no estimaves,
del que feies i deies i senties,
de tu parlem, però no pas amb pena.
I a poc a poc esdevindràs tan nostra
que no caldrà ni que parlem de tu

per recordar-te, a poc a poc seràs
un gest, un mot, un gust, una mirada
que flueix sense dir-lo ni pensar-lo.

(MARTÍ I POL 2010: 517)

62. «L'espai de mi»

Vetlla l'espai de mi que et configura
i així sabràs que mai no s'interposa
entre tu i jo cap llei de melangia.
No et recordo enyorós: t'estimo en una
dimensió de mi que no sabia
potser perquè el teu cos me l'ocultava.
Ara m'atardo amb tu sense tenir-te
pels blaus i verds lentíssims de la tarda
i pels ocres tendríssims del poema.

(MARTÍ I POL 2010: 518)

Per preservar la veu (1980-1984)

63. «Somiar despert»

Tot d'una tornen les coses perdudes,
els records, les imatges,
i sembla que ens sentim més prop de tot
perquè l'espai ha esdevingut molt íntim.
Després, qualsevol melodia
trenca l'embruix, o potser en crea un altre.

Jo també sé què vol dir
somiari despert,
emprendre el vol molt més enllà dels límits
del vent o dels sentits,
créixer d'esquena a tot
o, almenys, provar-ho.

Però no vull ni puc desprendre'm
d'aquest home que passa manyagament la mà
per la pell d'aquells mots que no el faran,
tal volta, perdurable,
però en els quals es reconeix, s'estima.

(MARTÍ I POL 2010: 539-540)

64. «Aquestes ratlles»

Em costa molt d'escriure. Però sé
que cal que ho faci, per tal de sortir
d'aquest estat amorf, d'aquesta angoixa
que tan profundament em desassossega.

Molt lentament flueixen els conceptes,
molt lentament i amb inseguretat.

Tal vegada ara escric més per a mi
que per als altres.
Escric per retrobar-me. Potser algú
que se senti com jo em sento ara

si mai llegeix aquestes ratlles
entendrà el que vull dir i el bé que em fan.

(MARTÍ I POL 2010: 542-543)

65. «Parlo de mi»

Parlo de mi com quasi sempre he fet
i ara molt més, que em torna a ressonar
la veu pel cos i oposo al que vindrà
aquest avui que visc ben satisfet.

No em dolc del que no tinc, i en el secret
de mi mateix hi trobo el benestar
suficient per creure en el demà
sense inventar-li cap perfil concret.

Discretament m'allunyo dels topants
massa fressats i em cerco pels tombants
on baten sempre el so pluges i vent.

Mig indolent i mig desmesurat,
no em tempta cap futur ni cap passat,
només em reconec en el present.

(MARTÍ I POL 2010: 548-549)

66. «De sobte el foc»

De sobte el foc que creix desmesurat
i converteix els límits en presó,
tot el que era projecte i horitzó
és ara el clos estricte del combat.

¿Quin vent misteriós ens ha portat
fins al recinte obscur d'aquesta por?
Qui ens nega l'esperança i la claror?
Qui ens sotmet a un silenci desolat?

Potser no hi ha cap mesurable enuig
que faci comprensible aquest rebuig,
ni cap llei que exigeixi aquest vaitot,

però sabem que ja no hi ha camí
que ens preservi del risc de decidir
sense apostar la vida a cada mot.

(MARTÍ I POL 2010: 549)

67. «Nou tankas de circumstàncies» (fragment)

Més val un bon silenci
que una allau de paraules.

(MARTÍ I POL 2010: 550)

Els bells camins (1984-1985)

68. «Petita suite»

1

No té confins l'espai de tu que em manca.
Et penso molt, i aquest pensar-te encara
m'eixampla el buit i alhora me l'emplena.
Trasllado tot l'amor a les paraules
i sol·licitament te l'ofereixo.
La tarda és dolça rera el teu somriure.

2.

Trasllado tot l'amor a les paraules
i em sento ple de tu sense tenir-te.
Portal obert a blaves llunyanies,
sento que el vent agita l'encordat
d'aquest desig que em serva i que m'impulsa.
La tarda passa pels teus ulls que em miren.

3.

Portal obert a blaves llunyanies.
De tu em ve tot allò que tant em manca,
¿i ara què sóc sinó el ressò que em deixes
i vull sentir i escolto en cada cosa?
Davallo al mar i amb tu se m'aquieta.
La tarda ens omple les mans d'aigua viva.

(MARTÍ I POL 2010: 556-557)

69. «A mig aire»

Se'm quallen a mig aire les paraules
i no em distreu de tu ni la certesa
de tornar-te a tenir.

Vessa del càntir
ple de tarda la llum que m'aquieta
sentits i sentiment, mentre recordo
la tebior d'aquelles dues sines
que ni m'omplien els palmells.

Tan fonda
com els teus ulls, la quietud em porta
més enllà del desig.

Ara t'estimo
per damunt del neguit i la distància
tan tendrament que fins la teva absència
se'm converteix, a poc a poc, en càntic.

(MARTÍ I POL 2010: 557)

70. «Absència»

És bo tenir sempre a punt el recurs
d'un mot que empleni el buit de tu, per fer-ne
la pertinent cuirassa que em preservi
del malson de l'enyor i la tristesa.

Aleshores te'm fas present en cada
vers que escric, i quan, sol, me'l repeteixo,

no hi ha distància entre el teu cos i el meu,
units per sempre més en el poema.

(MARTÍ I POL 2010: 558)

71. «Més comprendràs»

Més comprendràs com més els mots t'apropin
a la vora del riu de tu mateix
i sense por t'encaris amb la teva
fluent realitat.

Mudances, ritmes,
no et fan més que ennoblir-te i afermar-te
quan els saps assumir sense recances.
Ofega doncs, tot allò que t'allunyi
del projecte de tu i accepta totes
les solituds i totes les mancances
sense neguit.

Fes de l'amor la norma
que t'alliberi de temors i angoixes
i et faci clars els horitzons del somni.

(MARTÍ I POL 2010: 566)

72. «Tot el que tinc»

Quin gener lent, de dies curts i freds!

Cauen ocells de la finestra a terra
i ja no veig que cap remunti el vol.
S'ajeu, feixuc, el capvespre, i neva
de dos dies ençà.

Tot el que tinc
són grans buidors que cada dia empleno,
tossudament, de mots que em justifiquen.

(MARTÍ I POL 2010: 569)

73. «Creixences»

Més enllà del silenci hi ha la tarda
que s'allargassa rera les cortines
i és un passeig il·limitat pel somni.

Ara pels ulls se te'n va tanta vida
com et tornen els mots que escrius
De totes
les creixences, aquesta és la més clara:
seràs més ric, com més els mots se t'omplin
de l'amor que desprens amb la mirada.

(MARTÍ I POL 2010: 571)

Temps d'interluni (1986-1988)

74. «Les paraules»

Mai no es recorre cap camí debades,
cada gest, cada mot ens configura
i, a poc a poc, construeix l'edifici
d'aquell jo sorprenent i necessari
que és l'únic mirall cert que ens representa.

Mars i pluges i vents no ens modifiquen
si no volem nosaltres, i no ens salva
del risc de créixer creure en meravelles
ni confiar, desvalguts, en els altres.

Només vivint i acceptant la feixuga
càrrega del que som, sense renúncies,
podrem tal volta convertir en paraules
plenes de llum, neguits i defallences.

(MARTÍ I POL 2010: 582-583)

75. «Doble fons»

Massa records de vegades emplen
d'inquietud la quietud de l'aire
i són un llast incert que ens afeixuga.

Plou lentament aquest matí d'octubre,
com si la pluja fos un somni amable
i el temps, cansat, hagués mudat el ritme.

A poc a poc m'esporgo en les paraules;
no deixaré cap branca sense poda.

Massa records de vegades ens fan
sentir les mans i els ulls apegalosos

(MARTÍ I POL 2010: 583)

76. «L'ombra»

Potser insisteixo massa.

Ho he pensat

de sobte.

Potser fóra molt millor
deixar, com ara, que els mots em dictessin
la seva voluntat i acceptar el risc
de veure'ls créixer amb renovada força.

Aleshores, salvat de la foscúria,
restaria perplex i captivat
davant l'ombra que dansa quan acluco
feixugament els ulls i s'esvaneix
si, esporuguit, els obro per no perdre'm.

(MARTÍ I POL 2010: 586-587)

77. «La cambra»

Aquesta llum difusa del capvespre
desdibuixa els avets i fa remots
els horitzons llunyans.

Sóc sol a casa.

A poc a poc s'han escolat les hores
amb un vaivé d'onada que s'adorm
tendrament a la sorra
i he vist créixer, lentíssim, el poema.

Ara la cambra torna a ser un espai

obert a tota mena de designis.

(MARTÍ I POL 2010: 587)

78. «Et desvetllen els versos a la nit...»

Et desvetllen els versos a la nit
i reclamen l'espai de privilegi
que sempre els concedies.

Desolat,
escrutes la buido cercant respostes,
mentre amb les mans ocioses dibuixes
senyals de vent a la pell de la fosca.

Tot és incert al vell jardí de sempre.

(MARTÍ I POL 2010: 593)

Suite de parlavà seguit de Algú que espera (1990)

79. «Potser el consol és una veu pregona...»

Potser el consol és una veu pregona
que es repeteix, monòtona i tranquil·la,
o aquest retorn constant que només trenca
el vermell vellutat de les nadales.

Potser la por, com una lucidesa
desmesurada i fosca, atreu els signes
i els esborra després. Potser en l'espera
d'una nit sense estrelles ni carboncles
hi ha l'estímul secret que empeny les veles
fins al port de l'oblit i l'esperança.

Batega el temps amb una compassada solemnitat,
i el vent no mou cap fulla
fora dels límits de la sang que imposa
el seu ritme feixuc, insubornable.

Molt lentament aplegaré propòsits
i els penjaré com si fossin garlandes
d'algun balcó, perquè l'aire els oregi.

Potser el secret me'l diran a l'orella,
xiuxiuejant, aquelles veus que escolto,
despert i vigilant, quan és nit alta.

(MARTÍ I POL 2010: 616-617)

Un hivern plàcid (1991-1993)

80. «Un altre espai»

Que el retorn al poema no sigui
un recurs fàcil o pedant; més et valdria
restar callat si fos així. La fosca
necessitat de viure en companyia
d'algú tan ignorat com tu mateix
sí que et pot servir de pretext.
Fes del joc pur un càlid receptacle

re projectes i veus, perquè t'empenyi
molt més enllà dels límits que t'imposen
temps i cadències massa conegudes.
L'insòlit d'aquet gest d'ara no és
la sorpresa sinó el risc, i qualsevol
mirada de complicitat desfermaria
les ires dels déus que, tal vegada,
han estat prou condescendents amb tu
mentre els giraves, obstinat, l'esquena.

(MARTÍ I POL 2010: 641)

81. «Tema amb variacions» (fragment)

4.
Si saps això, tanmateix, no t'hauria
pas de ser tan difícil de saltar
per damunt dels roquets que t'entrebanquen.
Tens l'excusa del cos, però tu saps
que es tracta d'un recurs inconsistent
que et fa vergonya i tot quan te'l prediquen.
Tampoc el mal són els altres. No hi ha
mal ni bé definitius, estrictes,
en aquesta terrible lletania
de mots tan exigent que has escollit
lliurement per refer la malmenada
figura que contemples al mirall
cada matí amb una certa angúnia
Què et diu quan t'interrogues? Lentament
i astutament respon les mil preguntes,
malèvoles potser o insidioses,
que li sols fer i et mira amb un posat
de commiserativa indiferència.
Pren-ne exemple. Ja saps que quan somriu
tu també pots somriure i tal vegada
descobrir que, si et fa de torsimany
i l'escoltes, la música subtil
dels anys viscuts convertirà el grotesc
misteri del present en una vaga
reminiscència d'algun ideal
marcit per les urgències i el desfici.

(MARTÍ I POL 2010: 657)

82. «Propòsits»

Fa companyia el gos que lladra més enllà
de la música lenta de la pluja
en una tarda qualsevol de qualsevol tardor;
fa companyia perquè no inquieta
ni envaeix cap parcel·la del record o de la fantasia.
Tant de desordre que no s'inscriu enlloc
i tanmateix és un ròssec que et toca
d'encabir pels racons malendreçats
de la memòria. Tafanejaries
de bona gana i sense cap afany
morbós o de revenja aquella vida
que estimaves, però t'han imposat
uns límits tan estrictes com absurds

i les restes d'orgull que encara et tesen
els sentiments t'allunyen dels camins
que ells, els altres, recorren aplicats
amb un aire angoixosament gregari.
Diguem que et sobreix la solitud, però, de fet,
aquí comença tot —o tot acaba—,
i aquells assajos de desesperança,
d'inquietud i d'altres galindaines
són figures retòriques que et fan enrojolar.
Tot just ara, avergonyit, t'adones
que t'estàs de debò jugant les últimes
cartes i que honestament no pots
dilapidar els miserables estalvis
que et queden; d'ara, qualsevol mot serà
definitiu, tant si el dius com si el calles
però el penses; ordena, doncs, amb cura
la voluntat i els desitjos; no et facis
preguntes vanes ni vanes promeses
que no podràs complir; i si una tarda
de pluja lenta sents un gos que lladra
acluca els ulls i aprofita la peresa
de l'instant per recompondre dins teu l'univers
que sempre has dit que vols que t'acompanyi.

(MARTÍ I POL 2010: 659-660)

83. «Vida privada»

Què seria de tu sense el recurs
del pensament? A poc a poc, els déus,
potser inclements, han anat reduint
l'encant que comparties amb el cos
que se t'ha convertit, a poc a poc també,
en un company feixuc i rondinaire,
tan travessat per tota llei de vents
que ha perdut el pudor i quasi la vergonya.
Què seria de tu? Cansadament,
cada tarda t'asseus rera la taula
i et passes mitja vida confegint
vagues intents de resposta a preguntes
que et fas a tu mateix, o preguntant
en veu molt baixa a l'altre solitari
que sempre t'acompanya aquelles coses
que voldries saber i ai no esbrines.
Una estranya conxorxa, certament,
que deu costa d'entendre si s'observa
sense benignitat, però que els anys
i les carències poden convertir
en el reducte idoni per combatre
sense lluitar contra el neguit de viure
massa pendent del que en diuen la vida.

(MARTÍ I POL 2010: 668)

84. «Algú »

Quasi no et queda res i tanmateix
un altre cop els versos et desperten
a plena nit com feien anys enrera

i et reclamen espais de privilegi.
Algú que té la veu més poderosa
que la teva t'incita i et commou
i en veu baixa remugues, messiànic
i acovardit, els versos que ell et dicta
fins que te'ls sents tan teus que ni els recordes.
Tota la vida has fet de torsimany
i ara que la vellesa t'estalona,
l'atzar o els déus, qui sap, prou generosos
encara et fan partícip del misteri.
Guarda't de refusar; series reu
de la culpa més gran que pot haver-hi:
negar-te a ser qui ets. Prou que el destí,
arrauxat i proçat, et converteix
de tant en tant en una sorprenent
contrafigura que mires escèptic
i compassiu sense gosar fugir-ne.
Tot passa, ho saps prou bé, i ara que els anys
t'han confinat dins l'àmbit més estricte
de tu mateix, acull, condescendent
i alhora humil, la crida inesperada
que et confereix, sense exigir-te res
la dignitat que ja creies perduda.

(MARTÍ I POL 2010: 678)

Llibre de les solituds (1995-1997)

85. «Cala Mesquida»

En aquest lloc pot aturar-se el temps
i el vent seria l'únic morador
de tanta llum que potser els déus envegen.
Enllà dels anys, la història no escrita
posa límits de sal a les paraules
i fa més dúctil l'ombra d'una mar
encerclada de somnis i mirades.
¿I jo què sóc sinó el rebuf de mi
que pugna insatisfet per retrobar-se
i escriu, perdut enmig del gran desori?
Cala Mesquida en el record, com un
miratge temptador que, tal vegada
pot fer el present més fàcil, més amable.

(MARTÍ I POL 2010: 693)

86. «Enraonies»

Encara no he tornat d'aquell viatge
que vaig emprendre fa tants d'anys, i ja
no crec que en torni mai. Algunes tardes
la faig petar amb els vells amics de sempre,
la majoria morts fa molts temps
o que no sé ni on són ni en que s'ocupen,
i l'endemà no en parla cap diari.
Tot és inútil, diuen molts experts,
i molts altres experts els contradiuen.
No entendre'ns sembla que ens ha fet més lliures
perquè créixer és un joc contradictori.

Potser no sóc gaire dúctil, però
tampoc no crec que se'm pugui titllar
d'intransigent o d'arbitrari,
i tanmateix els llibres...
—Un moment,
de què parreu?
—De mi, no cal ni dir-ho,
però també de vós i de tothom.
—Tant se val,
això dol dir que tots dos hem crescut
en anys almenys, no sé si en saviesa.
Perdoneu i que els déus us acompanyin.

(MARTÍ I POL 2010: 706)

Haikús en temps de guerra (1999-2000)

87. «Haikús i tankas del solitari» (fragment)

Incerts flueixen
els mots que configuren
projectes, somnis.
Només un vent propici
pot fer-los perdurables.

Des d'algun llibre
potser no escrit encara
hi ha algú que em crida.

(MARTÍ I POL 2010: 734-735)

Després de tot (1990-2002)

88. «Atzucac»

Instal·lat en un fràgil equilibri,
recelós i poruc, desfaig propòsits
i capcot m'arreglo amb els vençuts.
Algun recurs hi deu haver per tal
de descriure l'absència de l'absència
i passar comptes amb els déus i els homes.
Ara només converso amb mi mateix
i em recordo de quan, fa seixanta anys,
jugàvem a l'acuit i jo parava.

(MARTÍ I POL 2010: 753)

